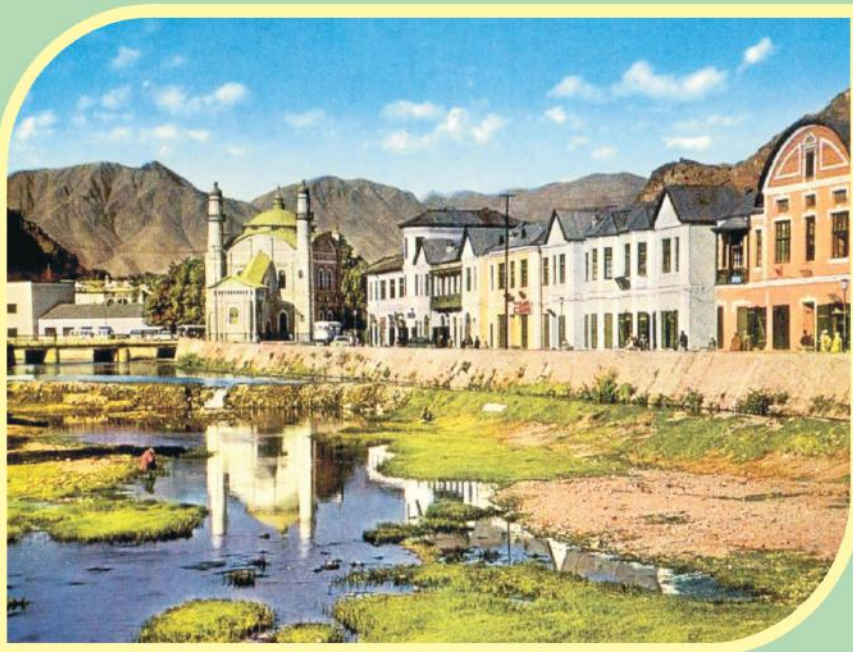

بلوچی

اصنف

مليين سرود

دا عزت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د تورې
د بلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کور دی
د ترکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجر دي
هم ایماق، هم پشه یان	براهوي دي، قزلباش دي
لکه لمر پر شنه آسمان	دا هېواد به تل ځلېږي
لکه زړه وي جاویدان	په سینه کې د آسیا به
وایو الله اکبر وایو الله اکبر	نوم د حق مودی رهبر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بلوچی

۸ صنف

چاپی سال: هـ . ش ۱۳۹۹

الف

کتابی درستی کنگ

مضمون: بلوچیی زوان

نویسوک: تعلیمین نصابی بلوچیی بهری نویسوکین ډل.

ایدت کنوک: بلوچیی زوانی در سیین کتابانی نویسوکین ډل.

صنف: هشتم

متنی زوان: بلوچی

دیمری دیوک: تعلیمین نصابی دیمری و درسیین کتابانی لیکگی مزین ریاست.

شینگ کنوک: معارفی وزارتی عامه ین آگاهی و ارتباطی ریاست.

چاپی سال: هجری شمسی ۱۳۹۹

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

درسیین کتابانی چاپ، بهر وبها کنگی حک په افغانستانی اسلامیین جمهوریی معارفی وزارتات ساتتگنت. به بازارا زیتن و بها کنگش منع انت گون خلافان قانونیین سلوکی بیت.

معارفی وزیر پیغام

اقرا با سم ربک

پاکین خالقئ با زین حمد و ستا که اماره هستی دات و و تنت و نمشته کرتئی مزین نعمتی واوند کرت و با زین درود په خاتم رسول حضرت محمد مصطفی ﷺ که خداوند جلّی اولی پیغام په آبی (ونتن) انت.

چوکه په درستان روش و درانت. هجری شمسی ۱۳۹۷ سال به معارفی سالی ناما نام گپتگ بوت. پمیشا به امئ و طنا به تعلیم و رود ینگی نظامی جتاجتاین بهران با زین بنیادین بدل بوگی کیت: معلم، وانندگ، کتاب، مکتب، اداره و ماس و پسانی شورا افغانستانی معارفی شش بنیادین بهرزانتگه بنت که به وطنی تعلیم و رود ینگی و د و دیمیریا مزین تاثیر دانت. به انچین قسمت جوړ کنوکی و هدی، افغانستانی معارفی ره دبریری مزین خانواده تعهد کرته که به وطنی تعلیم و رود ینگی انونین نظامی و د و دیمیریا بنیادین بدل بوگی بیاریت.

شه همی روگها تعلیمین نصابی اصلاح و دیمیری شه معارفی وزارتئ سرئ کاران انت. به ای بهرا تعلیمین نصابی اصلاح و دیمیری، کتابانی مزند و محتوای گه بودی و به مکتبان و مدرسه ان، سرکاری و خصوصین بنیادان درسیین کتابانی رسیین و بهرکرتن به معارفی وزارتئ پروگرامانی اولسرا جاه داریت. اما باوردان، اگه کتاب جوانین کیفیتی داشتگ مه بنت، وطنی تعلیمین سک و پرواکین مخسدانا به دستا آورتگه نه کنن.

په یات بوتگین مخسدانی به دستا آورتن و یک کارین هیل زورگین نظامی رسگا شه مچین وطنی دلسو چین معلم و مدرس و زانگ و کمالی واوندین مدیران که آیوکی نسلئ رودینوک انت، په عزتداریه لوپن که په ای درسیین کتابی هیل داتن و آبی مزند و محتوای رسیینا به امئ عزیزین فرزندان شه هررازئ کوشستی پدا مه کنزنت و به کاری و سرپدین نسلئ تعلیم و رود ینگا گون دینی و ملیین ارزشتان گون ایراد گروکین فکری کوشست بکننت. هر روچ سر تعهد و ذمه واریی منگی نوک کرتنا گون ای نیتاسیخ داتنا بناکننت که به زوتین آیوکی عزیزین و انندگ، تاثیر دارین رودینتگ بوتگین شهروند و آبات و دیماشتگین افغانستانی جوړکنوک بنت.

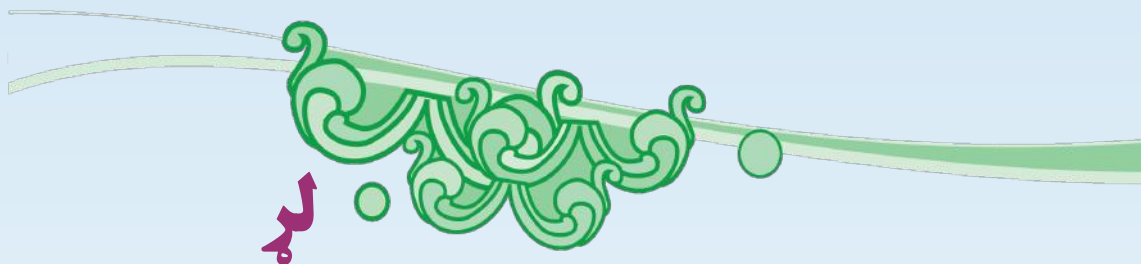
همی رازشه عزیز و دوستین وانندگان که وطنی باندی روچی پرارزشین پیه و سرمایه انت لوپین که رساکا مه شموشت و په باز ادب و احترام گون علمین پت و پولی شه عزیزین معلمانی سبخا په جوانی کټ بزورنت ووتی عزتمندین معلمی زانگ و علمی اوشگ چین بنت.

گلسرا شه وطنی هیل دیوکی کارزانتان، تعلیم و رود ینگی دانندگان و تعلیمین نصابی فنین بهرئ همکاران که په ای درسیین کتابی بریرکرتنا شپ و روچ کوشست کرتگش قدر کرته وشه مزین خالقئ دربارا په آوان به ای پاک و انسان جوړ کنوکی راها سوب و کامیاییه لوپین.

به یک معیاری و دیماشتگین معارفی نظامی دسترسی و آبات و دیماشتگین افغانستانی رسگی اومیتا که سرپد، آزات و آسوده حالین شهروندانی واوند بیت.

دکتور محمد میرویس بلخی

معارفی وزیر

دیم	سرگال	اشمار
۱	خداوند «ج»	۱
۴	نعت	۲
۷	وطن دوستی	۳
۱۰	کابل	۴
۱۵	پنت زرتن (نکل)	۵
۱۸	سوج کرتني ضمير	۶
۲۲	جوړ کړتگين ماه	۷
۲۷	پدي (پسوند)	۸
۳۰	ماسی وش ساتن	۹

۳۳	ولی محمد (رخشانی)	۱۰
۳۷	دموکراسی کدر	۱۱
۴۱	نه ترکنگین ماین	۱۲
۴۶	کید و آیی ډول	۱۳
۴۹	یکوینی و تپاک	۱۴
۵۱	متل	۱۵
۵۵	جوانین رساک	۱۶
۵۹	زیباین جنکی	۱۷
۶۱	براسین کوم	۱۸
۶۴	چه هبر	۱۹
۶۷	شیواری	۲۰
۷۱	فولکوریکین لېزانک	۲۱
۷۴	حرف	۲۲
۷۷	عطفی حرف	۲۳
۸۳	میرم خاتون	۲۴
۸۷	جنگی پد	۲۵
۸۹	ما امنه لوتین (شیر)	۲۶
۹۱	تریاک	۲۷
۹۴	بزانت بلد	۲۸

بسم الله الرحمن الرحيم خداوند جلّالہ

مخسد:

- * واننگ شه خداوند جلّالہ واک و مزنا گیشتر سی بنت.
- * بزانت که عبادت و بندگی تانکا خداوند جلّالہ برازیت.
- * شه آچیزان که خداوند جلّالہ اماره امر کرتہ و شه آ چیزان که منع کرتہ سی بنت.

جست:

- ۱- کی اماره ساه و جان دانگیت؟
- ۲- به کی واک و کدرتا جهان و آبی هستی و دی بوتگیت؟
- ۳- عبادت و بندگی په کیه برازیت؟
- ۴- بندگ باید شه کی مدت بلوتیت؟

خداوند ﷻ آيکين مزنين واک انت که اي جهانان گون مچين هستي پيدا کرتگيت، دگار، ماه، روح و آسمان به آبي واک و کدرتا ودي بوته، آمچين جهان و هستي واوندانت، هرچيا زانت و شه هرچيا سي داريت.

خداوند ﷻ انسانا ساه و جان، پکرو هوش دات و آيرا شه مچان گيشترو برز ترين جاگهي واوندکرت و وتي پيغمبر حضرت محمد ﷺ و قرآن مجيدا په آبي راهشونيا ديم داتگيت. آ باز مهربان، مچين سکياني آسان کنوک و مچيناني خوت و روزي ديوک انت انسان به هرچونين جاگه و مقام و جاور و حالي که انت په خداوند ﷻ کمک و مدتا اړانت.

خداوند ﷻ اماره په نيکين کرداران چو: سدک وراستي، پرهيزگاري، داد و دهش، صبر، بي کبري، دلسوچي ورحم، مدت و دستگيري کرتنا امر کرته و شه گندگين کرداران چو: پسلاي هبرداتن (غيبت)، دزي، غمار، کلبي و دروگ، موک و ملام، زورانسري و ظلم، کبر و غرور و دگه ويلين کرداران منع کرتگيت.

اما بايد په خداوند ﷻ رضا، آچيزانا که امر کرته و به آوان امي خيرانت تسر برسینن و به آوان خو بگرن. شه آچيزان که اماره منع کرته و په امي تاوانا انت دوري بکنن ووتر ا بساتن. عبادت و بندگي تانکا خداوند ﷻ برازيت که مچاني واک و اختياري واوندانت. اما تانکا خداوند ﷻ پرستن و به آبي پناه برن.

معلمي تج و تاک:

* ديما شه سبخي بنا کرتنا شه وانندگان سکين ديوکين جستانا که به سبخي برزگا لکتگ بوتگنت سوچه کنت.

* سبخا په برزين تواري وائيت، نوکين گالاني مانا به تختي ديما لکيت.

* شه دو وانندگا لوپيت که سبخا په رون په برزين تواري بواننت.

* په وانندگاني اوشکتنا لهتين جمله گشيت.

* گشتگين جملهاني باروا لهتين جسته کنت.

* لوپيت که سي وانندگ په رون چيزيکه ديما شه جستان اوشکته شه بر بگشتن.

واندگاني تچ وتاگ:

- وتي کتاباني ديما چارنت، معلمی توارا که سبخا وانيت کوشکننت، نوکين گالاناگون مانايش شه تختی ديما به وتي کتابچهان زورنت.
- دو وانندگ په رون سبخا په برزين تواري وانيت.
- چیزیکه معلم په آوان گشيت کوشکننت وبه وتي ياتا سا تنت.
- جستاني پسوآگشت.
- سی وانندگ په رون چیزیکه ديما شه جستاني اوشکته يکواردگه شه بر په برزين تواری گشت.

شه وت کرتن:

عزتمدين معلم په سبخی شه وت کرتنا که بارين وانندگ جوان هيل زرتگنت آگه نه شه آوان لهتين جستنه کنت، پسوانا کوشکننت، سوگه وراهشونيه کنت.

کسوين کار:

اي سبخا شه کتابی ديما به وتي کتابچهان بلکت و شه بر بکنت.

نعت

عرض کنت تهی گلام واجه محمد مصطفی
به بیت پر تو صلوات و سلام واجه محمد مصطفی
تهی ذات سید البشر توی صاحبی حُسن و جمال
توی واوند دا دوکرم واجه محمد مصطفی
تهی خُلق عظیمی گواهی در شان کنت قران
توی تاج دار عرب و عجم واجه محمد مصطفی
عجب سهر اکت تهی شرف و ثنا قصه معراج
توی رونق درین کلام واجه محمد مصطفی
توی محفل جان و سپاهم تو میر کاروان
اچ توقایم انت شرف بزم واجه محمد مصطفی
توی رشد و هدایت چراگ هم توی اصل دین
چه ته روشن انت نام اسلام واجه محمد مصطفی
زبان عاجز منتگ چه تهی صفت و ثنا یا نبی
خداوند کر تگ اعلی تهی مقام واجه محمد مصطفی
عاصی و گناه گارین اُمتی پشت و پناهی تو
داری پر آیان فکر و غم واجه محمد مصطفی
بخت اون بلندین به بیت جزماً زیارت اشکی قابل
به بیت آگه پمن نظر کرم تهی واجه محمد مصطفی
محشرئ میدانا هیچ پیما غمناک نه بیت قادر
به کپ انت پمن تهی چم واجه محمد مصطفی

"مولانا خیر محمد ندوی قادر"

مخسد:

- * وانندگ سبځا بواننت و بلکنت.
- * نعت شریفی مانا بزانت.
- * نعتا په جذبگ و برزین تواري بواننت.

معلمی تچ و تاگ:

- * په وانندگانی پکړی نزاوړتنا، دیما شه سبځی بنا کرتنا شه وانندگان هما جستانا سوج بکنت که به اي سبځی برزگا نمشته انت.
  - * سبځا په برزین تواري بواننت.
  - * سبځی نوکین گا لا ناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.
  - * په وانندگانی اشکتنا مطلبی بگشیت.
  - * گشتگین مطلبی باروا شه آوان جست بکنت.
  - * شه سی وانندگا بلوئیت چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت شه بر په برزین تواري بگشنت.
- وانندگانی تچ و تاگ:

- + دو وانندگ په رون سبځا په برزین تواري بواننت.
- + وانندگ سی بار بنت و په حضرت محمد ﷺ شان و مزینی باروا هبر بدینت.
- + شه هرباري یک وانندگی چیزیکه به وتي بارا اوشکته و زانت په برزین تواري بگشیت.
- + سی وانندگ په رون اي سبځی یک یک بارا په برزین تواري بواننت.
- + سبځی نوکین گالاناگون مانایش شه تختی دیما به وتي کتابچهان بزورنت.
- + هما جملهان که معلم صاحب په وانندگانی اوشکتنا گشیت په شري بشکنت.
- + اوشکتگین جملهانی باروا جستانی پسوا بگشنت.
- + سی وانندگ هما مطلب که دیما شه جستان اوشکته شه بر په رون په برزین تواري بگشنت

شه وٽ ڪرڻ:

عزتمندين معلم ٻه ايشي ڪه مالوم بڪنت ڪه وانندگ سبڻا ٻه شري هيل زرتگنت آگه نه شه آوان
جست بڪنت.

- شه شما ڪي نعتي شه بره زانت؟

- ڪي حضرت محمد ﷺ شان و مزنيي باروا هبرداتگه ڪنت؟

همي راز ٻه وانندگاني لڪتني مهارتي برزيرتنا لهتين جملہ ٻه آوان بگشيت.

گسوين ڪار:

اي سبڻا به وٽي ڪتابچهان نمشته و شه بر بڪنت.

وطن دوستی

مخسد:

- وانندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- شاعرئ وطن دوستي مارگا به شئرا بزانت.
- گون شئري گشگا خو بگرنټ وای جذبه پرواک بکننت.

جست:

۱. شیر وردانکئی توپیر چی انت؟
۲. شه شما گجام یکین شئری شه برداريت؟ بگشيت.
۳. بلوچي زواني چنت شاعرئ ناما زانت.

وطن وتي نندوکاني سرا باز حک داريت که بايد انت مچين اي حکا په برزين چمي بگندنت
و آبي هستي و نعمتاني کدرا بزانت، گندن که وش گشين شایري به وشين شیرئ گون گالاني
رد و بند کرتنا وطن چوني يات کنت و گشيت:

وطن تی هوای نديرون گون ای وشتين بهارئ
دگه جا مثال گجا انت تی سبزگ و کشارئ
تی پلک و ریک درستين په ما سور و کيميا انت
شه بهشتا قدر بازانت تی شورگين دگارئ
درئ سر دگار که سبز بيت مچين سالی چو بهارا
بلی آموزگ گجا انت که تی چلگ و لواری
تی بچی وړ گجا انت ته بگش مان جهانا
هر گجا بروی سپت انت تی باترين مزارئ

گون یک اکلا بجسکیت تی دشمن سر تا پادا
 مگندیت که پتریت کونجی آگه بشکیت تواری
 وطن امی ننگ و نام انت بی ننگی پما شگام انت
 قسم انت به آپ و نانی که بساتن میاری
 وطنی خدمت وساتن په میچان ضلور و پرض انت
 گجام جاهلنت که بیاریت ادا پرک براس و گهاری
 وطن امی مکھین مات می سرا هکی باز انت
 آگه بنت ادا برو پن گون ملارا گباری
 نه انت ای گناهی "لعلزاد" که بگشی وطن انت مکه
 بکنین هزار سجده من په پاکین سرډگاری

غلام محمد «لعلزاد»

به ای شیرا شایر وتی دیمحونی و فداکاریا، په وطن روښ کرته، آیرا مزن شان زانت، آبی پلک
 وریک وشورگ و خرابهانا چو سور وطلا زانت و توصیفه کنت که انچین موسم وهوای به دگه
 جاگهی نه انت. وتی وطنی بچانا شیر و مزاری وړا زانت که په مړانگی وباتری وتی لوگ و وطن
 ساتگنت، وطن و تی ننگ و نام و آبی ساتنا وتی فخر و بالگ زانت. په آبی میاری ساتنا سوگنده
 وارت و وطنی ساتن و خدمت کرتنا مچانی وظیفه زانت که وطنی ساتن مچانی کار انت.
 معلمی تچ و تاگ:

* په واندگانی پکړی نزاورتنا به صفا دیما شه سبڅا شه آوان هما جستانا سوج بکنت که به
 سبڅی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبڅا(وطنی شیرا) په برزین تواری بوانیت.

* سبڅی نوکین گالانا گون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په واندگانی اشکتنا په آوان مطلبی بگشیت.

* اوشکتگین مطلبی باروا شه آوان جست بکنت.

* شه سی واندگا بلوتیت چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت په روښ شه بریگشت.

واندگاني تچ وٽاگ:

+ دو واندگ په رون سبڅا په برزين تواري بوانيت.

+ واندگ سئ بار بنت وگون وټ کراري اي شيرا بواننت.

+ شه هرباري يک واندگي چيزيکه په اي شيرئ باروا زانته په دگران بگشيت.

+ سئ واندگ په رون اي شيرئ يک يک بارا په برزين تواري بوانيت.

+ هما مطلبيا که معلم صاحب په آوان گشيت په شري بشکننت.

+ اوشکتگين مطلبئ باروا جستانا پسو بدينت.

+ سئ واندگ چيزيکه ديما شه جستان اوشکتگنت په رون شه بر په برزين تواري بگشنت.

شه وټ کرتن:

عزتمدين معلم په ايشي که مالوم بکنت که بارين واندگ سبڅا په شري هيل زرتگنت آگه نه

شه آوان جست بکنت.

- کئ اي شيرا شه کتابئ ديما وانيت؟

- به اي شيرا شاعرئ دوستي ومهرگون چيا روشه بيت؟

په واندگاني لکتنئ مهارتئ پرواک بوتنا په آوان لهتين جمله گشتگ بيت.

گسوين کار:

اي شيرا به وتي کتابچهان نمشته و شه برکنت.

کابل

مخسد:

- وانډگ بواننت وېلکنت.
- کابلی شاری باروا بزانت.
- شه کابلی شاری گوستگین را جدپتراسی بنت.

جست:

۱. امی وطنی بنجاه گجام شارانت؟
۲. شه کدی پاکابلی شار افغانستانی بنجاه انت؟
۳. شه شماکی کابلی شا را دیسته؟
۴. کی کابلی شاری باروا هبرداتگه کنت؟

کابل امی عزیزین وطن، افغانستانی بنجاه انت. شیر دروازه و آسمایی کوهانی ایشک و آشکا کپتگیت. کابلی رود شه تهی گوزیت، کابل کهنین شهری انت که کابل، کاپول، کاوول، کاول، کابورا و کارورای ناما هم یات بوتگیت، کابل سوداگری چار راهی سرا کپتگیت. کابل شاهان شیر دروازه و آسمایی کوهانی سرا برزین پسیل جنت، تاکه آشکی دشمنی دیم بگرت و آبه ای شهرئ سرا واک ودی مه کنت. هجری ۸۱ سالا مسلمان کابلی سرا هلگر کرتنت و ایشاگپنت.

کابلی شار بازین سکی و سهوری و هلگرانی گواه انت، رندا شه تیموریان، بابر واکاگپت و درگتی که هندوستاناگپت، بنجاشه کابل به اگره برت. آبه کابلی شارایک مزین باگی جوړکرت که مزین نام وتوارین باگی انت. وختیکه به هندوستان زندگيه کرت سوگه کرت که وهدی که مُرت آیرا به همي باگی تها به حاکا بلنت. دگه بر بیرگون آیی سوگها، رنداشه مرکئ، آیی میتا کابل آورته و به همي باگی تها به حاکا اشتنت.

احمد شاه دُرانی درگتی که افغانستانی واکدار بوت، لوپت که وتی حکومتا، کابل بیاریت، پمیشا حکم کرت که بُرزین پسیلی شهرئ تها بنائننت. هما کاراکرتنت که ای دیوال ۴ ماهی تها الاس بوت. آیی زاگ تیمور شاه هجری ۱۱۹۵ سالا، کابل اوتی سرکاری بنجاه

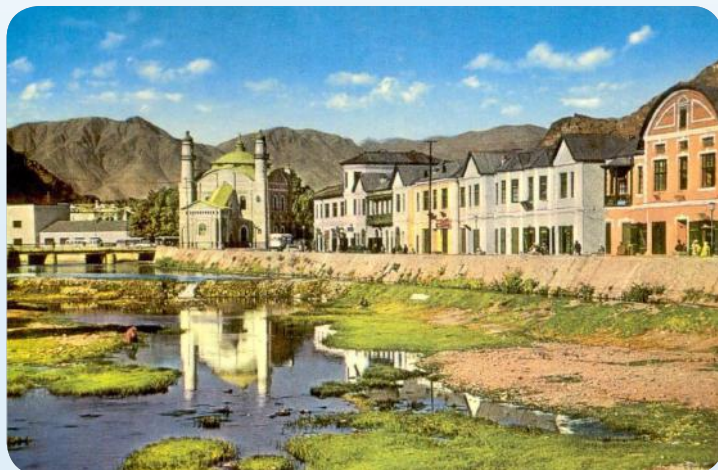
درگیت. تیمور شاهي گور به کابلي شارئ تها به آ وهدی عمومین باگی کنکا انت. همي راز امیر عبدالرحمن خان هم به وتي واکداري وهدا به کابل آت. رندا شه آیی هم اي مزین نام

وتوارين شاروطني بنجاهي وړا منت. کابلي شار شه باز غديما ته انون افغانستانی جتا جتاین کثوم و تمنانا وتيا داشتگيت که یکی شه آوان بلوچ انت.

بلوچ به بی بی مهرویی وکیلی کلات، وزیر آباد و پغمان زندگيه کنت و وتی زوانا چټ زیان کرتگنت.

کابل جوانین آپ و هوای داريت، بهاری پُل و پُلستان انت، لوارا ملایم و زمستاني سرد انت، ایدنا برپ باز گواريت.

گله، جو، جوارې، پیماز، کچالو شه کابلي کشار گري پيداواران و همي رازسیب، زردالو، آکوبالو، شفتالو، ناک و بهي شه آبي باگذاري حاصلان انت. به دیمي وهدان، بازین باگي، به کابل ات که شه آوان مزین نیوگي دستا کات. همي راز کشار گريی ډگار باز انت، مگه گون وده و وختی گوزگا، هرچنکس که کابلي شار مزین بوت، کشار گريی ډگار و باگ و سرسبزین جاگه وهند کم بوتنت، به جاگیش نوکین آباتي، گس و ماړي جوړ بوت. انون به کابلي شاری تنها، آنکس کشار گري و باگذاري نه انت. کابلي شاری نفوسى گیشترکي به شارا زندگيه کنت و به سود آگري، صنعت، کارگري، ماموریت، و رازرازى دگه کاسبیان دست گټ انت، همي راز به کابلي ولايتي ولسواليان بازین مردمی زندگيه کنت که گیشترکیش به کشارگري و باگذاري کاران مشکول انت.

بالاحصار، و شیردروازه يي کوهی
سری پسیل، دارالاماني ماړي،
باغ بالايي هوتل، چهلستوني
منار، بگرام و پغمانی تاق ظفر
شه تاريخين مزین نام وتوارین
جاگهان انت، همي راز پُل خشتي
مزین مسیت، شاه دوشمشیره (ع)
مسیت و عیدگاهی مسیت و دگه
بازین مزین مسيتي که حسابش

شه هشتصد اگزوزت تا انون به کابلي شارا جور بوتگنت. همي راز مناراستقلال، شهرآراي بُرجئ منار، نجائئ منار و انونين ارگ شه تاريخين جاگهان حسابه بنت.

کابلي موزيم ديستني وړانت، به کابلي ملين آرشيفا کهنين کتاب که نکش و نگارانت و گون دستا نمشته بوتگنت، ساتگه بنت. به اي شهري کثر و گوئرا کارجاه بازانت.

افغانستاني مسترين پوهنتون چوکابلي پوهنتون، دُرأي پوهنتون، پُلي تخنيک، تعليم و رودينگي پوهنتون و کشارگريي پوهنتون که مُچين سرکاري انت، تچ و تاگه کنت و هزاران ورنا به آوان به علمئ زورگاگت انت. گدپين و هدان غيردولتئين مکتب، کالج و پوهنتون هم جور بوتگنت.

شه اي شارا ديم په جالا، روکپتا، برزا و رودراتا پکتگين سرک کشتگ بوتگيت. که اي راه وسرک په موټراني روگ و آيگ و سوداگري و دگه ضرورتئ وړئ چيزاني بُرتن و آورتنا بازکتوک انت، همي راز شه کابلي شارا به آبي ايشک واشکئ ولسواليان بازين راه و سرکي کشتگ بوته که په مردماني روگ و آيگا به شارا باز آساني ودي کرتگيت.

کابلي بين الملين بالي پټ شه جهاني باز موشکولين بالئ پټان انت، روچي تنها صدان بالئ گراب چست و ايره بيت. به کابل بازين سرکاريين دُرا جاه هست که پهنا ديش مروچي بازين غيردولتئين دُرواجاه هم کاره کنت که شه ولايتان نادرين کس په علاجا به ادا کانت.

به کابل بازين تلوزيون و راډيوي که گيشترش شخصي انت شينگ کارياگت انت، همي وړا موبايلي (تليفوني) چنتي شرکت ادا جور بوتگيت.

به کابل بازين بانکي که شخصي انت گون سرکاريين بانکان سکين چم هم چمي دارنت و سياليه کنت.

کابلي رود که شه اي شارئ تنها، شه روچ نشتنا ديمي روچ دراتا تچيت، بازکتوک انت که شه نغلو، ماهيپر، و سرويي بندان بازين برقي گپتگه بيت. چنتي سال ديمه شه اي برقايدي کابلي شارئ روشنيا به پلچرخي، بگرامي و کابلي شارئ دگه جاگهان بازين صنعتين کارجاهي به کارا کپت که اي کارجاه شه مروچنگاني سببا سک تاوان ديستنت و شه کارا کپنت.

بري گدپين سالان گون پدوارگين آبائيي کاراني بنا بوتنا کابلي شارئ آبائيي پهرا زير دلگوش بوته و بازخرايه وډلتگين ماري و بنگله شه سرجور بوتگنت و آبائيي کار انگته هم راډگ انت.

کابل افغانستانی ریدګی، اقتصادی و سیاسین بنجاه انت. جمهورین ریاست، مچین وزارت و پارلمان و عدلی بنجاهین دپتر همی شارا انت. کابل نون پنچ ملیونی ایشک و آشکاندوک داریت. معلمی تچ و تاګ:

* په نوکین سبخی تیاریی گپتناشه واندگان هما جستانا سوج بکنت که به سبخی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبخا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین کالا ناګون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په واندګانی گیشترین سریدکرنا چیزیکه وت گیشتر په کابلی شاری کدرو روی باروا زانت په واندگان بګشیت. واندګانی تچ و تاګ:

- دو واندګ په رون ای سبخا په برزین توارې بوانیت.

- واندګ سی بار بنت و ګون وت په کابلی شاری باروا هبر بدینت.

- شه هر باری یک واندګی چیزیکه به وتی بارا اوشکته وزانت په برزین توارې په دګران بګشیت.

- شه هر باری یک واندګی سبخی یک یک بارا په برزین توارې شه کتابی دیما بوانیت.

شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشی که شه وت بکنت که بارین واندګ سبخا په شری هیل زرتګنت آګه

نه شه آوان لهتین جست بکنت چو:

- کابل چونین آپ وهوای واوند انت؟

- کابلی موزیمی باروا چیه زانت؟

- به کی واکداری وهدا کابل افغانستانی بنجاه بوت؟

همی راز په واندګانی لکتني مهارتی پرواک کرتنا لهتین جمله په آوان ګشتګ بیت.

پنت زړتن (نکل)

مخسد:

۱. وانندگ بواننت وبلکنت.
۲. شه پنتی آسرونیتجاسی بنت.
۳. شه پنتا به وتی زندگیا کټ بگرنټ.

جست:

- ۱- پنت چياشتن؟
- ۲- کي پنتی زانت؟
- ۳- پنتانی اوشکتن ووانتن په اما چه پايدگی داريت؟

شنت: به غديمی وختان پادشاهي ات که یک زاگ وسی جنک داشت، آبي زاگ طوطي سائت، يکروچي شه روچان اي زاگ دگه هندو دیاری روگی پکرا بوت، ديما شه سرگرگا شه وتي هرگواري جتا جتا سوج کرت که په ته چي بیارین؟

مزين گواري گشت: په من جوانين پچ و پوش بیار.

دگه گواري گشت: په من جوانين گيتي (توخي) بیار.

سومي گواري گشت: په من زر وسهوری جوانين دست بند بیار.

اي زاگ وتي گواراني هبرا منت و وتي طوطيا سوج کرت که په ته چي بیارین؟

طوطي گشت: په خيري بروي وبيایي.

شهزادگ پدا شه طوطيا سوج کرت که په ته چيا بیارین؟

طوطي گشت:

به هر جا گهي که آراتين طوطيانا ديستي مني سلام و کلوا په آوان برسین و بگش، مگه دوستي داب همي راز انت که شما آرات زندگي بکنت و من ادا به خفسی تها کيد بين؟ شهزادگ سره گيت، روت، روت و روت. جا يکه لوټيته رسيت رندا شه لهتين وهدی گوازينگا وتي گواراني پسندی ورئ چیزانا زينت و سوني گسا رادگه بيت، به راهی دراجيا به گياباني تها بازين طوطي گنديت، آبي جندی طوطي به هوشيه کيت، وتي طوطي کلو و سلا ما په آوان رسينيت، گون پيگامی اوشکتنایکي شه طوطيان لرزيت و کپيت و انچو درشان کنت که مرتگيت. شهزادگ شه اي دپ ديگا خپه بيت و شيت ماستين اي کلوا مياورتينون، سوني وتي گسا کيت هميکه رسيت وتي گواراني سوغاتانا آوانا دنت. طوطي سوچه کنت، چون مني دوستانا ديستی آگه نه، مني کلوا په آوان رسينتي؟

شهزادگ پسو دنت و گشيت:

هان، من تي سلام و کلوا په آوان رسينتون، هميکه اوشکنت يکي شه آوان لرزت و کپت و مُرت. طوطي که اي هبرا کوشکنت ايش هم لرزيت و کپيت، شهزادگ دلا شيت که آبي طوطي مُرت، دگه آيرا شه خفسا دره کنت و آنگو ايره دنت، هما دما طوطي شه ډگارا کوستيت و گشيت:

من شه آوطوطيان که منا آرات بوتنی چما هيل دانتت شکريه کنين، انون من آرات بوتون، گون شهزادگا خيرواه کنت و روت.

شهزادگ شه اي دپ ديگا حيران و هبکه مانيت و مچين نکلا په وتي پسا گشيت، پسپه گشيت:

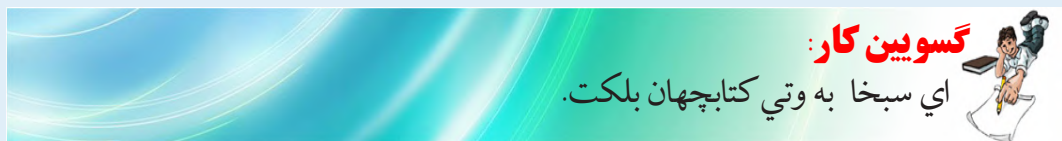
طوطياني اي مهر و دوستي مزنين جوانين پنتي په ته انت.

معلمی تچ و تاگ:

- په نوکين سبخی تياربي گپتنا ديما شه سبخی بنا بوتناهما جستانا شه آوان سوچ بکنت که به سبخی برزگا آتگنت.

- نوکین سبځا په برزین تواري بوانیت.
  - اي سبځی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.
  - په اي پنتی باروا آواناگیشتر پوه وسرید بکنت.
  - کسانین مطلبی په وانندگانې اوشکتنا بگشیت.
  - اوشکتگین مطلبی باروا شه وانندگان لهتین جست بکنت.
  - شه سی وانندگان بلوتیت چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت شه بر په رون په برزین تواري بگشنت.
- وانندگانې تچ وتاگ:
- دو وانندگ په رون اي سبځا په برزین تواري بوانیت.
  - وانندگ سی بارینت وگون وت په اي پنتی باروا هبر بدینت.
  - شه هرباري یک وانندگي چیزیکه گون وتي همراکان په اي پنتی باروا هیل زرتو وزانت په دگران بگشیت.
  - شه هرباري یک وانندگی په رون سبځا شه کتابی دیما په برزین تواري بوانیت.
  - وانندگ هما مطلباً که معلم صاحب په آوان گشیت په جواني بشکنت.
  - اوشکتگین مطلبی باروا جستانا پسو بدینت.
  - سی وانندگ هما مطلباً که دیما شه جستان اوشکتگنت شه بر په برزین تواري بگشنت
- شه وت کرتن:
- عزتمندین معلم په ایشي که په وت مالوم بکنت که بارین وانندگ سبځا په شري هیل زرتگنت اگه نه شه آوان لهتین جست بکنت.
- په ایشي که وانندگانې لکتی مهارت هم پرواک بیت، یک کسانین مطلبی په لکتنا بگشیت.

سوچ کړتنی ضمير

مخسډ:

۱. واندگ سبځا بواننت وبلکنت.
۲. سوچ کړتنی ضمير ا درست کنت.
۳. به جملان سوجين ضميری کار مرز کړتنا بزانت.

جست:

۱. سوجين ضمير چی انت؟
۲. هورين ضمير گجام انت؟

سوچ کړتنی ضمير په یک چیزی مالوماتی گرگ و زانگا کار مزره بیت چو: کئ، چی، گجا، کي، چنت، کدي، گجانگو، گجا و ای حالتانی واوندانت.

مفرد

گشوکين حالت	کئ	چی	گجام
مضاف اليه	کي	چی	گجامي
مفعول دومی	کی، کیارا	چیا، چیارا	گجامیا، گجا مرا
مفعولين حالت	کئ، کئ را	چی چیا	گجا میا

جمع

فاعلين حالت

مضاف اليه

ڪيان

چيانا

گجamaan

مفعولي دومي

چيانا

گجamaan

مفعولي حالت

گجamaan

گجamaan

ڪنوڪ

همي وڙا جمعي نشان ديگا (ڪي و ڪي)، (گجamaan و گجamaan) و (گجamaan و گجamaan) هم گشتگه بيت و ايش
وت نشان دنت كه مخسد شه يڪي گيشتر انت چو:

ڪي ترا جتگ؟

گجamaan مرد يا مرد ما ترا جتگ؟

اي ڪي لوگ انت؟

اي لوگ ڪي انت؟

ڪي و ڪي ترا جتگ؟

اگس ڪي و ڪي انت؟

ڪي و ڪي جنگ ڪر تگيت؟

گجamaan و گجamaan شو تگنت؟

گجamaan ميا ترا ديستگ؟

چنت مردم ترا ديستگ؟

چي و چي شه ته بر تگنت؟

گجamaan نگو و گجamaan نگو شتگنت؟

هورين (مشرڪين) ضمير

هورين ضمير هما انت که په گشوک، اشکنوک و غايبا يک وړاکيت، چو:
وت،وتی۔ من وتی کتابا آورتون، ته وتی کتابا آورتی، آوتی کتابا آورت. به هورين ضمير هم
گشوکين حالت، اشکنوکين حالت و اضافيين حالت انت.
گشوکين حالت:
ته که وت وتی بختا سياه کنی، شه دگری گلگ مکن.
اشکنوکين حالت:
وتراگون سيالان سيالی کرت.
اضافيين حالت:
اگه وتی دلاکينگ مداری هر کس ترا شره گشيت.
معلمی تچ وتاگ:
- په نوکين سبخی تياريي گپتنا ديما شه سبخا شه آوان هما جستانا سوج بکنت که به سبخی
برزگا نمشته بوتگنت.
- سبخا په برزين تواري بوانيت.
- سبخی نوکين گا لانا به تختی ديما سيايگ بکنت.
- په واندگاني سرید کرتنا اي باروا په آوان گيشتر مالومات بدنت.
واندگاني تچ وتاگ:
- د و واندگ په رون نوکين سبخا په برزين تواري بوانيت.
- واندگ سی بار بنت وگون وت په سوج کرتنی ضميری باروا هبر بدينت.
- شه هرباري يک واندگي چيزيکه به وتي بارا په سوج کرتنی ضميری باروا اوشکته وزانت په
برزين تواري بگشيت.
- سی واندگ شه سی بارا په رون هرگجامي اي سبخی يک يک بارا شه کتابی ديما په برزين

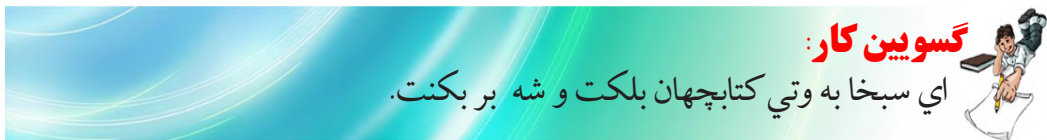

تواري بوانيت.

شه وت کرتن:

عزتمندين معلم په ايشي که شه وت بکنت که وانندگ سبخا په شري هيل زرتگنت آگه نه شه
آوان سوچ بکنت.

به ضمير اگشوکين حالت گجام انت؟

جوړ کړتگين ماه

مخسډ:

- واندگ بواننت وېلکنت.
- جوړ کړتگين ماها درست کنت.
- شه جوړ کړتگين ماهي تچ و تاگان سي بنت.

جست:

۱. جوړ کړتگين ماه چيا شنت؟
۲. گجام مُلک جوړ کړتگين ماه دارنت؟
۳. شه جوړ کړتگين ماهان چي کټ گيتگه بيت؟
۴. گجام وهدا ماهاني جوړکنگي هبر بال ات؟

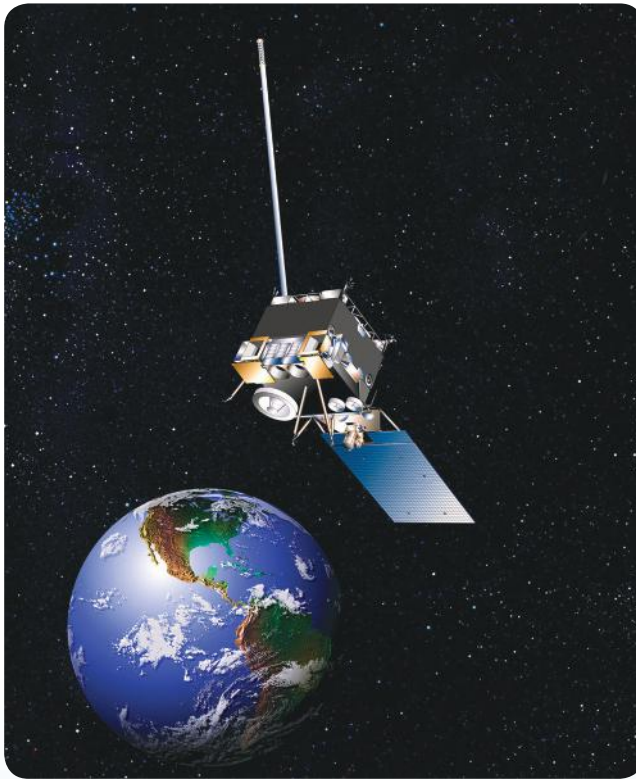
جوړ کړتگين ماه يا ماهک چشين دستگاهي
که بُنيادم آيراجوړ کړته و بُرزگا ديمي
داتگ که ډگار يا استاراني ايشک و آشکا
بچکريت (چار بکنت).

جوړ کړتگين ماهي پکر و خيال سرا به
ميلاديئ ۱۸۶۹ سالا به آسمانکي تها
ليکنگ بوت و ۱۹۴۵ء سالا گشتگ
بوت که ماهي يا ماهکي جوړه بيت که
ډگاري بُرزگ يا ايشک و آشکا چکريت.
اولين جوړ کړتگين ماه يا ماهک، سپوتنيک
نام داشت که ۱۹۵۷ء سالي اکتوبرئ ۴
شه آوختئ شوروي اتحادئ نيمگا بُرزگا
ديم داتگ بوت و دگه سالياني رنداشه
سپوتنيکي ديم ديگا امريکا هم اي کارا

کرت ووتئ ماهکا ايدگه سال ياني ۱۹۵۸ء سالي جولای ۳۱ ډگاري بُرزگا ديم دات.
رنداشه اي دو کينان کرارکرار دگه ملک که نون او شما رش به هشتا رسيت ماهک جوړ کړنت
و دورشه ډگار ديم دانت که آملک ايشنت:

فرانسه، جاپان، چين، بریتانیا، هند، اسرائيل، اوکراین و ایران.
شه ماهکان په گپ و هبرکنگ، ډگاري کاناني و دی کنگ و چمگاني گندو چار، پوجيين
مخسپداني تسر رسينگ و چگو لين کاران کټه گرت.
بری گلپين وهدان، ماهک په علمين کاراني پټ وپول کنگا کار مرزه بنت. چوکه اي دستگاه
ډگاري بُرزگا و دور شه آبي چاره کنت و علمين آکاري که ډگاري ديم آزمایگي سک انت
همودا سریش کارييت.

ماهک چنت وړي انت که هر گجا می په یک مخسدي جوړ بوتگنت و آيش انت:

۱- یک وری جوړ کرتگین ماه یا ماهک انت که په دگرانی ماهکانی گارکنگا کا رمز به بنت و ایشا کشو کین ماه هم گشت که شه ای وری ماهکان تانکا امریکا و روسیه دارنت.

۲- یک وری جوړ کرتگین ماه یا ماهک انت که گون آوان استار و کهکشانی باروا پت و پوله بیت.

۳- زندگانی ماهک، شه ایشی زندگین ارگانیسمی سرا آزمایشت بیت.

۴- گپ و گالی جوړ کرتگین ماه.

۵- میناتورین جوړ کرتگین ماه. ایش کسانو کین ماهک انت که تولش هم کم انت که ۲۰۰-۵۰۰ کیلوگرام بنت.

میکروین ماه انت که تولش کمتر شه ۲۰۰ کیلو انت و دکه ډولی که نانو نام داریت کمتر شه ۱۰ کیلو تولی انت.

۶- رهشونی جوړ کرتگین ماه یا ماهک، گون ای ماهکا ډگاری دیمئ موبایل وتی هندازانت که گجا انت.

۷- ودی کنوکین جوړ کرتگین ماه یا ماهک که په پوجیین کاران وچوگو لیا کار مرز دارنت.

۸- ډگارزانتی ماهک، ای ماهک په هوای حالت، نکشه کشی و کان وچمگانی ودی کنگا، کار مرز دارنت. ودکه ای وری بازین ماهکی دکه.

ماهکانی چکری برزی بریرون ایشی انت که په چه مکسدی کار مرز بیت، آماهکی که په هوای حالت، چوگولی و دکه... مخسدان کاره دینت به جالگا، یانی ۳۲۰ تا ۸۰۰ کیلومتر برزتر شه ډگاری دیما انت و چارورگش گون ډگارا یک وړا انت. یانی شه روچ کپتا سونی روچ در آتا

هر دوکین چاره کنت مگه شه ډگارا باز ترنده سُرنت که ترندیش به ۲۷۳۵۹ کیلومتر ساعتا رسیت ویک و نیم ساعتی تها یک وار به ډگاری ایشک و آشکا چاره کنت.

کوتی شه ای ماهکان شه برزا، جالایی به ډگاری دیمئی نیامی کشکی سرا چاره کنت. لهتین شه ماهکان اشتوک انت، که ډگاری دیمئی نیامی کشکی سرا ۳۳۷۰۰ کیلومتر دورتر اشتاتگنت، که په گپ وگال و تلویزونی شینگ کنگی پروگرامان، کارمرزی دارنت.

ای گدیین وهدان شه یک وړی ماهکان په گندو چارا (توریزما) کټ گپتگه بیت، چو که تا انون لهتین سیټ وزردار، په چنت روچی چکرئ گوازینگا اودنا یانی برزگاشتگنت ورنداشه چنت وهدا پدا ډگا را برگشتگنت.

دگه ډولی ماهک انت که باز دورشه ډگارا رونت و دگه ماه و استارانی سرا نندنت یا که کمی دور ترا ایشک و آشکش چاره ورنټ، علمیین کارانا تسره رسینت و شه آسرو نتیجهی اما را سهیه کنت.

شه ای وړی ماهکان چنتی سال انت که امریکا و روسیه به ماهی دیماکټه گرت، ای ماهک اودنا کُرم سندنټ، نیمونگ زورنت و پدا ډگارا کارنت یا که بُنیادما ماهی تها برنت و آ اودنا خاصین آزمایشټ تسره رسینت و پدا ډگارا کاینت که ای کارا امریکا کرتگیت.

بری گدیین و هدان، هندی ماهکی که نامی "چاندربانا" ات و ماهی سراپټ و پوله کرت، رپوټ دات که او دنا یخکی چمگی انت. ماهی رنداشه آیی "ناسا" یانی آمریکا ی پټ و پول کنگی اداره جار کرت که:

اما فوتو و نواری شه ماهی یک نیمگی دستادارن که شه آیی دیمما مالومه بیت که اودنا یخک بیخی باز انت.

اگه ماهی تها اکسیجنی هبرا یکسونگ کرتنت، بنیادم او دنا په وت پټ و پول کنگی هده یی جوړه کنت و شه اودنا په دگه استارانی گند و چارا کټ گرت.

معلمی تیچ وټاک:

* په سبخی تیاریی گپتنا دیمما شه سبخی بنا بوتنا شه آوان هما جستانا سوج بکنت که به سبخی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبڻا ٻه برزين تواري بوانيت.

* سبڻي نوڪين ڳالائا ڳون مانايش به تختي ديما نمشته بڪنت.

* ٻه وانندگاني سرپد ڪرنا ٻه جوڀڙ ڪرڻ ٻه ماڻهي باروا ٻه آوان مالومات بدنٽ.

وانندگاني ٽچ وٽاڱ:

- دو وانندگ ٻه رون اي سبڻا ٻه برزين تواري بوانيت.

- وانندگ سي بار بنٽ و ڳون وٽ ٻه جوڀڙ ڪرڻ ٻه ماڻهي باروا هير بدنٽ.

- شه هيرياري يڪ وانندگي چيزيڪه به وٽي بارا ٻه ماڻهي باروا اوشڪته وزانت ٻه برزين تواري بگشيت.

- سي وانندگ ٻه رون اي سبڻي يڪ يڪ بارا ٻه برزين تواري بوانيت.

شه وٽ ڪرنا:

- ٻه سبڻي شه وٽ ڪرنا شه وانندگان جست بڪنت.

- ڪي جوڀڙ ڪرڻ ٻه ماڻهي باروا هير ڊانگه ڪنت؟

- ڊگاري ديمي موبيل ڳون گجام ماڻهي وٽي هندا زانت؟

ٻه وانندگاني لڪڻي مهارتي پرواڪ ڪرنا ٻه آوان لهڻي جمله بگشيت.

ڪسوين ڪار:

ماڻهڪاني ڪٽ ڳرڱي باروا نمشتانڪي بلكٽ.

پدی (پسوند)

مخسد:

- واندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- پدی یا پسوندا درست کنت.
- هما حرفا نا بزانت که پدی یا پسوندی وړا به گالانی پدا کانت.

جست:

۱. پدی یا پسوند چیا گشت؟
۲. چنت گال بگشت که "گ" پدی یا پسوند بدارنت؟
۳. چنت مردین زاگی ناما بگشت که "داد" پدی یا پسوند بدارنت؟

پدی یا پسوند، ونډی راگشت که گالی پدا کیت، چو:

۱. "ار": گشتار، کردار، مُردار.
۲. "گ": ورگ، وسپگ، روگ، کنگ.
۳. "ن": رون، ږپن، کوشتن.
۴. "نا": پسانا، گوکانا، ماهانا، جاهانا، کلمانا، مُرگانا.
۵. "دان": سُرمدگان، کئوشدان.
۶. "ستان": افغانستان، هندوستان، ترکمنستان.
۷. "اگ": دوستک، براسک، مُرگک.
۸. "ک": مردک، جنک، بچک، جنک.
۹. "ی": گنوک، روگی، رهسری، کوپکی، پدگی، بجنډی، پنجمی، ورگی.

۱۰. "وک": وروک، بروک، کشوک، مروک.

۱۱. "تون": گنجاتون، شمساتون، روزاتون.

۱۲. "بخش": کریم بخش، شاه بخش، لعل بخش.

۱۳. "داد": شهداد، کریمداد، جانداد.

۱۴. "بی بی": شاه بی بی، ماه بی بی، جان بی بی، ناز بی بی.

۱۵. "پری": گلپری، مهپری، نازپری، شاپری.

معلمی تچ و تاگ:

* په وانندگاني پکړی نزاوړتنا به صنف، دیمما شه سبخی بنا کرتنا شه آوان هما سکین دیوکی

جستنا سوج بکنت که به سبخی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبخا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیمما نمشته بکنت.

* په وانندگاني اوشکتنا کسانین مطلبی بگشیت.

* اوشکتگین مطلبی باروا شه وانندگان سوج بکنت.

* شه سی وانندگان بلوتیت، چیزیکه دیمما شه جستنا اوشکتگنت، په رون شه بر په برزین توارې

بگشنت.

وانندگاني تچ و تاگ:

+ دو وانندگ په رون سبخا په برزین توارې بوانیت.

+ وانندگ سی باربنت وگون وت په ای سبخی باروا هبر بدینت.

+ شه هرباري یک وانندگي چیزیکه به وتي بارا اوشکته وزانت په وتي همراکان بگشیت.

+ سی وانندگ سبخی یک یک بارا په رون په برزین توارې شه کتابی دیمما بوانیت.

+ هما مطلبی که معلم صاحب په آوان گشیت په شري بشکنت.

+ اوشکتگین مطلبی باروا جستناي جوابا بگشنت.

+ سی وانندگ چیزیکه دیمما شه جستنا اشکته په رون شه بر په برزین توارې بگشیت.

شه وت کرتن:

عزتمدين معلم په ايشي که شه وت بکنت که بارين واندگ پراستي سبڅا په شري هيل
زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- پدي يا پسوندا کي گشتگه کنت؟

- سي واندگ په رون يک يک ناما گون پسوندي بگشيت؟

- په واندگاني لکتني مهارتي پرواک کرتنا په آوان لهتين جمله بگشيت.

کسوين کار:

اي سبڅا به وتي کتابچهان نمشته و شه بر بکنت.

ماسئ وش ساتن

مخسد:

- واندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- ماسئ شان و کدرا بزانت.
- شه ماسئ عزتدار ياسی بنت.
- په ماسئ خدمات سرين بستگ و چار که اوشاتگ بنت.

جست:

۱. کئ ماسئ کدرئ باروا هبردانگه کنت؟
۲. ماس پرچی امئ سرا باز حک داريت؟
۳. ماسئ کدرئ باروا چی اوشکتگت؟

به بنيادمئ زندگيا ماس برزين جاگه و مقامي واوند انت، هميکه ماسئ نام گپتگه بيت دگه آيي بازين حکاني ادا کرتن و پراستي و شه دليين خدمت کنگئ ذمه واري که هر بچي سرا انت به هوشا کيت. هان: ماس آکس انت که په وتي بچاني ساتن، رودينتن و مزن کرتنا شپ و روچا يکي کرته و دلسندين زحمت و سکيانا به گرمي و سرديا منيته، ماسا هرورئ خدمت کرتن و ستاکرزيټ، هرچنکس اولاد وتي ماسئ خدمات کنت، و گون شه دليين مهر و دوستيي جذبگي دست بستگ به آيي ديما بوشتيت به هما کچانا وتي ماسئ وشنوديا گيشتر دستا آورنگه کنت، هما رازيکه ماس به وته باليت که اولادي ساتته، رودينته و مزن کرته، بايد انت اولادي هم آيي ساتن و خدمت کرتنا وتي بالغ و شان بزانت و انچين کاري مه کنت که ماسئ ناوشي وج بيت.

بایزید بسطامنی نکل انت که گشت:

آکاریکه آیرا گلبین کار زانتون، مچین کارانی سرات وگشت:

مچین آچیزانا که زهد، جهاد و گریبیا پتتون اودنا دیستون که شپی منی ماس آپ لوپت، شوتون که شه کوزگا آپ بیارین، تنگ (کوزگ) آپ نداشت، جوی سراشوتون و آپ آورتون، ماس و اب شت، و شپ هم سردات، تاس آپ منی دستات تا که شه و ابا اوستات، آپ وارت و منا رادعا کرت.

دگه و هدی گشت: دری یک نیمگی راپاچ بل، تاتهای اوشتاته تون که راستین پله پاچ بیلین یا چپینی که ماسی لوپگی خلاپ مبی، تهاین سرا چیزی که په آبی پتتون شه دروازگا آت. شه ای مثالان زانگه بیت که هماییکه ماسی کدرا زانت چنکس آبی احتراماً داشتگ و په ماسی وش ساتنا زحمتا منتگت و وتی هوشا به ایشی باز سک داشتگت که شه دل و پراستین دولی آبی خدمتا بکنت، هبر و فرمانی بزورنت، لازمت به هرورپی جاور و حالتی وتی ماسی کدرا بزائن و هما رازیکه برازیت یک کتره هم آیرا شه هوشا مه برن تاکه آیرا شه وت وش بساتن و حکای ادا کرتگ بکن.

معلمی تج و تاگ:

* په وانندگانی پکری نزاورتنا به صنفا دیما شه سبخوا شه آوان هما جستانا سوچ بکنت که به سبخی برزگا نمشته بوتگت.

* سبخوا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په وانندگانی اوشکتنا مطلبی بگشیت.

* گشتگین مطلبی باروا شه وانندگان سوچ بکنت.

* شه سی وانندگا بلوتیت، چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگت په رون شه بر په برزین توارې بگشت.

واندگاني تچ وتاگ:

- + دو واندگ په رون سبخا په برزين تواري بوانيت.
- + واندگ سى بار بنت و گون وت په ماسى كدرى باروا هبر بدينت.
- + شه هر باري يک واندگي چيزيکه په ماسى باروا به وتي بارا اوشکته وزانت په برزين تواري بگشيت.
- + سى واندگ په رون سبخى يک يک بارا په برزين تواري بواننت.
- + هما مطلبها که معلم صاحب په آوان گشيت په جواني بشکنت.
- + اوشکتگين مطلبى باروا جستانا پسو بدينت.
- + سى واندگ په رون چيزيکه ديما شه جستان اوشکتگنت شه بر په برزين تواري بگشنت.
- شه وت کرتن:
- عزتمدين معلم په ايشي که شه وت بکنت که بارين واندگ سبخا په شري هيل زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.
- کى ماسى وش ساتنى باروا هبر داتگه کنت؟
- پچي ماسى کدر باز انت؟
- په واندگاني لکتى مهارتى پرواک بوتنا په آوان لهتين جمله گشتگ بيت.

کسوين کار:

ماسى كدرى باروا نمشتانكي بلكت كه شه شش كشكا كستر مه بيت.

ولی محمد "رخشانی"

مخسد:

- وانندگ بواننت وبلکنت.
- گون شاعرونو یسوکا درستی بنت.
- شه شاعرونو یسوکی خدمتا به دود وریدگا سی بنت.

جست:

۱. ولی محمد رخشانی کی انت؟
۲. بلوچی زوانی ای نویسوک و شاعر گجا و دی بوتہ؟
۳. ای نویسوک کی گجام اثر چاپ و شینگ بوتگنت؟

خدا بیامرز ولی محمد به هجری شمسی ۱۳۲۶ ساله به نیمروزی ولایتی کنگی ولسوالیا حاجی مهر دل خانی لوگا چم پاچ کرت. ټوکه بوت رخشانیا وتي نامي پدآگیش کرت. ولی محمد رخشانی ۱۳۳۶ ساله ابو داود سجستانی مکتبا شت و ۱۳۴۵ ساله سوب شه نهم صنفه الاس بوت و هراتی دارالمعلمینا شت و ۱۳۴۷ ساله اودنا دربوت و کابلی پوهنتونا آت و ۱۳۵۲ ساله شه ای پوهنتونی زبان و ادبیاتی دری بارا دربوت. به همی ساله آبه کابلی ابن سینای مکتبا معلم بوت. درگتی که آبه کابلی پوهنتونا سببخه و انت گون رادیو افغانستانی بلوچی پروگراما هم موشکول ات. پمیشا اطلاعات و کلتوری وزارت شه تعلیمی وزارت لوټت که آیرا بلیت که رادیو افغانستانا کار بکنت.

۱۳۵۳ ساله ولی محمد رخشانی کمین و هدیی رادیو افغانستانا کار کرت و شه اودا سرکار آیرا په آل اندیا رادیو بلوچی پروگرامی کارانی دیما برگا دیم دات. ولی محمد رخشانی شه هندوستانی آل اندیا رادیو بلوچی پروگرامی بنگیج ایرکنوکا انت، آ ۴ سال به هندوستان موند کرت و به رادیو کارانی پانادا دهلی پوهنتونا شت و شه همودا وتی ماستریا به پارسی ادبیاتا گپت.

آرنداشه ۱۳۵۷ ساله تا ۱۳۶۲ یانی پنج سال به بلوچی زوانی سوب هپتگ تاکا گلایش ات و ای هپتگ تاکی بنگیج ایرکنوک هم ات. آشه ای ساله رند تا ۱۳۷۱ ساله نیمروزی ولایتی، ولایتین شورای منشی ات، که په نیمروزی آباتیا بازی کاری تسر رسینت.

ولی محمد رخشانی کدی کدی شتر هم گشت که یکی شه آبی شیران شه رادیو افغانستانی هنرمندی نیمگا گون ساز و زیمله و نتگ بوته که شه بلوچی پروگراما شینگ بوته ویت، آبی بازی نمشتانکی بلوچی زوانا چاپ و شینگ بوتگیت و به وتی زندگی ای گلپین سالان بلوچی زوانی خدمت، لیکگ و ادیبین چیزانی نزارگاگپ ات.

ولی محمد رخشانی جالگی اثر چاپ و شینگ بوتگنت:

۱- نگاهی به تاریخ، زبان و ادبیات بلوچی.

۲- سیاسی، سماجیین لغتنامه، که شه پار سیابه بلوچیا گردینتگیت.

۳- بلوچیی متل و گالوار.

ولی محمد رخشانی ۱۳۸۳ ساله مکتبی بلوچی اول صنفی کتابا نمشته کرت که به چاپا نه رست همی پیما ولی محمد رخشانی بلوچی دود و ریدگ، لبرانک (زوان و ادبیات) و فولکلوری باروا چنتی اثر داریت که نا چاپ انت، آباژین دگه دپتر و دیوان دستی چیرا داشت که مرک رساکی ندات که آوانا الاس بکنت.

رخشانی بلوچی ات و بیدی وتی زوانا، دری و پشتوی زوانان یانی هر دوکین ملین زوانا و انت ولکت و هیره دات. آانگریزی و اردوا هم بلد ات، به ۱۳۸۶ سالی میانجینا ای دو روچین دنیاها یل دات ووتی ابد مانین لوگاشت.

معلمی تچ و تاگ:

* په وانندگانی پکری نزنک کرتنا، دیما شه سبخی بنا کنگا شه آوان لهتین سکین (انگریزه) و دی کنوین جست بکنت.

* سبخا په برزین تواری بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په وانندگانی اوشکتنا مطلبی بگشیت.

* گشتگین مطلبی باروا شه وانندگان جست بکنت.

* شه سی وانندگا بلوتیت که په رون چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگت په برزین تواری بگشت.

وانندگانی تچ و تاگ:

- دو وانندگ سبخا په رون په برزین تواری بوانیت.

- وانندگ سی بار بنت و گون وت په ولی محمد رخشانی زندگی باروا هبر بدینت.

- شه هر باری یک وانندگی چیزیکه به وتی بارا اوشکته و زانت په برزین تواری بگشیت.

- هما مطلبی که معلم صاحب په آوان گشیت په شری بشکنت.

+ اوشکتگين مطلبی باروا جستاني پسوا بگشت.

+ سئ واننگ په رون چیزیکه دیما شه جستان اوشکته شه بر په برزین تواری بگشیت.
شه وت کنگ:

عزتمندین معلم په ایشي که مالوم بکنت که واننگ سبخوا په شري هیل زرتگنت آگه نه شه آوان
جست بکنت.

- کئ ولی محمدرخشانی زندگي باروا هبر داتگه کنت؟

- ولی محمدرخشانی شه گجات؟

همیراز په واننگاني لکتی مهارتی پرواک کرتنا په آوان لهتین جمله گشتگ بیت.

کسویین کار:

ولی محمد رخشانی اثراني ناما به وتي کتابچهان نمشته بکنت.

دموکراسی کدر

مخسد:

- وانندگ سبځا بوانت وبلکنت.
- دموکراسی مانا بزانت.
- شه دموکراسی پایدگ وکتاسی بنت.
- نوکین گالانی مانا بزانت.

جست:

۱. دموکراسی چی وړی نظامی انت؟
۲. دموکراتیکین نظامی پایدگ چی انت؟
۳. دموکراسی به گجام بن خشتانی سرا اوشتانگیت؟

دموکراسی یونانیین گالی انت که دو بار داریت. یکی دموس یانی مردم و دگری کراتوس واک و حکومت، سرچما مردمانی حکومتی مانا رسینیت. یانی مردمانی واکداریی نظام، ای نظام به قانون، آجویی و اخلاقی سرا اوشتوک انت. شه قانونا مخسد هما قانون انت، که بریرگون مردمانی لوپگا جوړ بوتگ بیت، باید انت به ایشی باز دلگوش بیت، که ادا شه آجوییا مخسد بی باکی نه انت، که هر چه تهی دل لوپت تسر بر سینئ و اخلاقی مخسد هم ایش انت که هر مردمی دگری حکانی سرا رازی دلگوش انت چو که وتیا.

هر راجی قانون و اخلاقی نیاما پرک انت، پمیشا دموکراسی هم پرک کنت و آجویی هم توپیر داریت که شه آوان دو پک تر انت:

۱- گشتانکی (هبری) آجویی.

۲- کلمی (لکتنی) آجویی.

دموکراسی شه ډول ډولۍ واکدارۍ رازان. یکی انت و باور داریت که شه راجی گیشترین کوتی پکر و خیالا پد روکی بکنت، وطنی نندوک بریرین حکمی دارنت ویک وړی آجویی واوند انت، همی راز دموکراسیا مردمانی واکداریه زانت.

به دموکراتیکین نظاما، جمهورین صدر، پارلمانی باسک، قضاوت و عدلی واک و حکومتی واک گچین بنت که ایشانی گچین بوهگی دود و دستور پرک کنت.

دموکراسی جالگی بن خشتانی سرا اوشتانگیت:

– گشتانک، کلم، گل (حزب) و مچیانۍ آزاتی.

– درگیجگی آزاتی.

– قانونی واکدارۍ.

– سی واک چو:

۱ – قانون جوړکنوک.

۲ – عملی کنوک.

۳ – قضاوت.

ایشانی جتاكرتن.

– بار گرگ:

یانی مردمانی کوت گرگ به برزگی مچین یات بوتگین مسئله ان.

به هر ملکۍ که همی هبر عملی بنت، شنت که اودنا دموکراسی و مردمانی واکدارۍ انت.

دیمترایات بوت که یکی شه دموکراسی رو تگان، گلانی (حزبانۍ) آجویی انت، هر گل شه وت و په وت سیاستی داریت، هر گل که واکاگیت وتی پروگراما عملیه کنت، به یک وطنی که اودنا دموکراسی انت، رندا شه درگیجگا، کمی بدل بوهگ هم کیت مگه بنیادی بدله نه بیت.

چیدگی پیم:

هر گلی که واکدار بیت، بنیادمانی بنگیجین حکانا نه بدلانیت پرچی که مچین گل بنیادمانی حکانی باروا، هورین پکر و خیالی دارنت.

همی راز مردمانا خیال ایش انت که اول ریدگیین دموکراسی به میانجینا بیت و رندا راجی تنها دموکراتیکین واکدارۍ، ای هبر مان فرانسه ی مزین انکلابی درگتا دیستگ بوت که اودنا دموکراسی پکر و خیال اولسرا و دی بوت و رندا دموکراتیکین واکدارۍ بن سینگ اشتگ بوت.

دموکراسی ور و بهر گروک توپیر دارنت، چیدگی پیم:

مان کهنین یونانی دموکراسیا، تی (گلام) بار گرگی حکمی نه داشتش.

دیم شه آیی که بنیادم دموکراسی نظاما درگیت، یکی آدگرا گون زوراکیا رهشون ات، یکی آد گرا ویلا سرکت کرت، جیلی تنها پرینت، مال و پپی په زورا نسری واوندیه بوت و جندیش تی و گلام و جنانش مولد و کنیزه کرت.

زوراک بی وسین مخلوکا بربرگون وتی مرزا جورینت، هیچبر زوراکی دل په نزورا نه سوخت، دوهمی شه اولیا چیزی تو ما کرتگه نکرت.

دموکراسی نظاما کسی را تاوانی کرت نه کنی، قانونا پادموش کرتگه نه کنی و هر گامی که چست کنی بایدانت گون قانونا دپ بوارت، بید شه آیی بایدانت پسوی بدیی.

به دموکراتیکین نظاما تراحکی نه انت که به دگری کاران دست مان بدیی واکه ویلا دگری راجورینتی بس دگه واکدار و قانونی ساتوک شنت خیره ته بیت وپه زراب تهی سر و سوجا کاینت.

دموکراسی نظامی واکدار و سروکانی وظیفه انت که بر بیرگون راجی مخسد، راجی منیتگ بوتگین سیاستا، آیی قانونا دیمما برنت، بری نظاما راج و سرکاری نیاما توپیر نه انت و یکی شه دگراجتانه انت.

به دموکراتیکین نظاما، تانکا مردمانی گچین کرتگین کس، کارانا تسره رسینت و په سکینانی گارکنگا دگرانا رهشونیه کننت، راجی حکنت که آگه سرکار رد کرت سوجی بکنت، مگه مه شموشن که مردم کرتگه نه کننت قانونا پروشیت وپه وتسیرین کاران دست پرینت.

بری گدیین وهدان به امی عزیزین وطنا دموکراتیکین نظامی روتگ سک بوتگنت امی مردم وتی واکدارانا وت گچینه کننت.

مردم به درگیجگا باره زورنت، وتی جمهورین صدر و آیی کمک کارانا گچینه کننت، هم وهده وتی ولایتی رهشونین ارگان، یانی ولایتیین شورای باسکانا هم گچینه کننت.

ملین شورای باسکانا همی مردمانی جند گچینه کننت و حکومتی باسک شه ملین شورای نیمگا منتگ بینت یا که منتگه نه بنت، ایش وت دموکراسی درا کنوک انت که اما باید انت

کدری شریا بزنان و په کسی رای بدین و گچین کنن که په امی جندی کتایت.

معلمی تج وتاگ:

* واندگانگی گسویین کارا بچاریت.

* په واندگاني پکړئ نژآورتنا، دیماشه سبڅا شه آوان هما جستنا سوج بکنت که به سبڅئ
برزگا نمشته بوتگنت.

* سبڅا په برزین توارې بوانیت.

* سبڅئ نوکین گالانا به تختئ دیم په واندگان نمشته بکنت.

* په واندگاني اوشکنا لهتین جمله بگشیت.

* گشتگین جملہانی باروا لهتین جست بکنت.

* شه سئ واندگا بلوتیت که چیزیکه دیم شه جستان اوشکتگنت شه بریگشت.

واندگاني تچ وټاک:

+ دو واندگ په رون نوکین سبڅا په برزین توارې بوانیت.

+ واندگ سئ بار بنت وگون وت په گچین کاريي باروا هبریدینت.

+ شه هریاري یک واندگي چیزیکه به وتي بارا گچین کاريي باروا اوشکته وزانت په برزین

توارې په دگران بگشیت.

+ هما مطلبا که معلم صاحب په آوان گشیت په شري بشکنت.

+ اوشکتگین مطلبئ باروا جستانی پساو بدینت.

+ سئ واندگ هما مطلبا که دیم شه جستان اوشکته شه بر په برزین توارې بگشت.

شه وت کنگ:

عزتمندین معلم په ایشي که شه وت بکنت که بارین واندگ سبڅا په شري هیل زرتگنت آکه

نه شه آوان جست بکنت.

- کئ گچین کاريي باروا هبر داتگه کنت؟

- شما تاننن به گچین کاريي بار زرتگت؟ کدي وگجا

په واندگاني لکتنئ مهارتي پرواک کرتنا، لهتین جمله په آوان گشتگ بیت.

گسویین کار:

گچین کاريي باروا نمشتانکي بلکت که شه شش کشکا کستر مه بیت.

نه ترکتگین ماین

مخسد:

- وانندگ سبځا بواننت وېلکنت.
- شه نه ترکتگین ماینانی تاثیرا سی بنت.
- به اودا که نه ترکتگین ماین انت مه رونت.
- نوکین گالانی مانا بزانت.

جست:

- ۱- کئی ماینانی تاوانی باروا هبردا تگه کنت؟
- ۲- شه کدی پا ماینانی جوړکرتن و کارمرزکرتن داب بوته؟
- ۳- نه ترکتگین مهمات گجام انت؟

نه ترکټگین مهمات هما سلیح و جنگین اوزارانت که به مړو جنگی وهدا شه آوان کارگټگ بوته مگه نه ترکټگنت چو: رازرازی راکتان، دستین بمان، ټانکی مرمیان، توپکاني رازرازی تیران و هما بمان که شه بالی گرابان شه برزگا به جالگا ایرداتگ بوتگنت.

شه نه ترکټگین مهمات و ماینان دیمگیری کنگ آنکسین سکین کاري نه انت، پچیکه به ډگاری دیمایر انت و په آسانی دیستگه بنت مگه ماین که به ډگاری چیراکرم انت سک خطر دارنت و ایش دیستگه نه بنت و ناگتا انسانی مرک و ټپی سببه بنت. انون گندن که شه کدی به انگو ماینانی جوړکرتن و کرم کرتن داب بوتگیت.

رنداشه دومی جهانین جنگا، ماینانی جوړکنگ و کشگ داب بوت، ای نالتی و چیرین سلیح کشوک انت، ته انون مزین مخلوکی زنداگټگیت و بازیئی دست و پا دا هم گټگیت و مروچی هم بازی دیمحونی گرگا انت.

ماین چیرداتن به افغانستان، نزنک سی (۳۰) سال موند کرت.

ماینانی کرم کنگ په ای دو مخسدا ات:

۱- وتی ساتن.

۲- مخالپی ناگتین گیر آرگ و په آیی تاوانی رسینگ.

ماین چو دام و تلکی، روچی نه انت که به امی وطن مخلوک شه آمینانی دستا که مړگی وهده کرم بوتگنت، کشگ یا ټپی مه بنت.

شه ملل متحدی کټولا، ته انون به افغانستان ۱۵۰۰۰ مردم ای ماینانی دیمحونی بوتگنت، مروچی افغانستان ۱۰۰۰۰۰۰ گونډو که کسانین زاگ یا مکتبی بوتگنت ټپی انت که ایشانی مسترین کوت ماینانی شکار بوتگنت، ای ټپیانا په کار انت که درمان کنگی کلنیکي داشتگ بنت تا که اودا په آوان مساله بین باسک و دست و پاد جوړ بیت.

به امی وطن تانکا ۱۳۸۷ سالا ۴۹,۵ کیلومتر چارکنډي (مربع) ډگار شه کشگ بوتگین ماینان پاک بوتگیت و همی سالا مردمانی خلاپی ۸۱۰۰۰ کړی، ټانکی خلاپی ۹۰۰۰ کړی و نزنکی ۲,۵ ملیون تیر که شه گوستگین جنگان منتنت گار بوتنت.

مچین افغانستان شه ماینان پاک کنگ، خرچ و وخت کار داریت، سری ایشی ملل متحد تلوسیت که هر چنکس زوتر شه ای سر ډگارا، ماین گار بنت، مگه باز هم ماین پاک کنگی

خرجا تا ۲۰۱۳ ی ۸۰ ملیون دالر زانت که سک باز انت.

انگته به افغانستان ۸ ملیون ماین کرم انت که روچی تنها ۱۰ مردمی زنداگرت و ایشانی شه صد یا چل کسانین زاگ انت، گجام گونډو؟ آیی که روت آپ بیارت، په لټ و دار و چومولیو میچ کنگا دره بیت، هورتین مالانا په چراگا بارت، یا په لیب و گوازییا به یک ډنيسکی روت یا که مکتبا روت شما که شه گسادیم په مکتبا کایت یا که پداسه مکتبا لوگا بره گردت، شمی چم به کسی کپتگیت که پادی نه داریت و کوپگانی چیرئ لټ انت و گون آوانی کمکا په سکی و زحمت روت و کیت، پام کرتگت که یکی باسکی نه داریت و دگری یک دست و یک پادی واوندانت و سی عربهین گردوکی سرا چاره وارت.

شه وت سوچ کرتگت که ایشانا چه بوتگیت؟ وتی وجودی باسکا بها ونه کرتگت؟ نه، ایش میچی ماینانی شومین تاثیرانت که هر روح اماره جوړینت و جنگ و جیرها هوشا کارنت. ایش چنکس سک گوزیت که یکی ناگتا بشکنت که آیی پهنادی زین همسروگ و نزنکین براسو و هم صنفی مروچی خرواران حاکی چیرا انت، آکه زی رنداشه مکتبی الایا دیم په لوگاشت ماینی شکار بوت و جابجا ساهادات، جونئ لوگا برنت و نزنک نماشاما گوری کرتنت.

مروچی ماینانی گارکنوک و پتوک جاگه را که ماینی کرم بیت، گون سینگ و ډونکان که سورین کشک دارنت نشانیه کننت، آکه شما شه چشین هندی سرگوئزه بوتیت، واری تنها مه پترت و دگرانا هم سوکه کنیت که نزنک مه بنت.

مهمات و نه ترکتگین ماین به بازجاگه وهندان ودیه بنت. مهمات په آسانی دیستگه بنت، بلی ماینانی دیستن سکین کاری انت، آکه شما به انچین جاگهی زندگيه کنت ویا به انچین سوني سفره کنت که ماین کرم کرتگ بوتگ بنت باید به خطرئ کشک و علامهان باز دلگوش کنت. سی رازی نشان به جتاجتاین جاگهان دیستگه بنت.

۱ - رسمین نشان و علامه که شه ماین پاک کنوکانی نیمگا اشتگه بنت ای راز انت:

- هما سنگ که سوررنگ بوتگنت، ماینی خطرئ نشان دیوک انت.
- هما سنگ که اودی رنگ بوتگنت، مهماتی خطرئ نشان دیوک انت.
- هما سنگ که سپیت رنگ بوتگنت، بی خطر وپاکین جاگهی نشان دیوک انت.

رسمین نشان که برزگا گشتگ بوتنت به دیوال، دلنگین گس، جنگی میدان، ویل کرتگین گس، سرک، نارو جو و پلانی کرو دامونا دیستگه بنت، به لهتین جاگهان سمتین تیلوک (پایگ) که سور و سپتین رنگ دارنت اشتگ بوتگنت که سورین نیمگ خطر و سپتین نیمگ بی خطری نشان و علامه زانتگه بیت.

۲ - لهتین نشان شه مردمانی نیمگا به آوانی سیم ودمگان اشتگه بنت که ای راز انت:

- حاک و سنگی برنگوک (دک، بورگ)

- لئین تیلوک یاسنگین تیلوک که به خطری وری جاگهان اشتگ بوتگنت.

- درچکانی بلگ، باشلوک و لپ که راه و سړکانی دیما بند پرینگ بوتگنت.

- سنگ که به سړکی تها پرینگ بوتگنت.

- و ای رازی دگه نشان و علامه.

۳ - هماغاه که گته بیت که اودا مهمات و نه ترکتگین ماین و دیه بنت ایش انت.

- هندي که دیما پرو جنگ بوته.

- هندي که حیوانانی پوست و هلوک دیستگ بنت.

- پوجین هند و چیرکی دوار.

- بزین جک و کوپورو گیابانین جر و دگاری که دگه رنگ و دروشمی بداریت.

- به دگاری دیما مهماتی کپتگین صندوق، ریتگین تیر و منتگین پوجین اوزار و وسیله.

- سیم و جک دارین سیم که دیما شه آوان په پسیل یادیوالی جوړ کرتنا کارگپتگ بوتگ بیت.

- خرابهین راه و سړک که به آوان روگ و آیک نه انت، و هما دگار که کشتگه نه بنت.

آگه شما جاهی گون انچین چیزی که پجا نه کا ورتت دیم په دیما بوتت و ماینی گت سریه بوت،

دیمایی مه رویت، نشانانی وتی کاگدئ دیما بگرت و پولیسا سهی بکنیت وای ورا شه مزین بد

کسمتی دیمگیری بکنیت.

معلمی تچ وناگ:

* په وانددگانی پکری نزنک کرتنا، دیما شه سبخوا شه آوان هماغسین دیوین جستانا که به

سبخی برزگا په مهمات و نه ترکتگین ماینانی باروا لکتگ بوتگنت سوچ بکنت.

* سبخوا په برزین توارې بوانیت و په ایشی که مهمات و نه ترکتگین ماینانی درست کرتن په مچان

باز ضرور انت به سادگين زواني که وانندگ جوان سرید بنت وشه آواني خطر وتاوانی ديمگيريا سي بنت هيريدنت.

* سبخی نوکين گالانا گون مانايش به تختی ديمبا بلکيت.

* په وانندگاني اوشکتنا مطلبی بگشيت.

* گشتگين مطلبی باروا شه آوان جست بکنت.

* شه سی وانندگا بلوتيت که چیزیکه ديمبا شه جستان اوشکتگنت شه بر په رون په برزين تواري بگشنت.

وانندگانی تچ وتاگ:

+ دو وانندگ په رون سبخا په برزين تواري بوانيت.

+ وانندگ سی بار بنت وگون وت په نه ترکتگين مياناني باروا هيريدنت.

+ شه هر باري يک وانندگي چیزیکه به وتي بارا په نه ترکتگين مياناني باروا اوشکته وزانت په دگران بگشيت.

+ هما مطلبی که معلم صاحب په آواني اوشکتناگشيت په شري بشکنت.

+ اوشکتگين مطلبی باروا جستاني پسوا بگشنت.

+ سی وانندگ په رون چیزیکه ديمبا شه جستان اوشکته شه بر په برزين تواري بگشيت. شه وت کنگ:

عزتمدين معلم په ايشي که شه وت بکنت که بارين وانندگ اي سبخا په شري زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- کی نه ترکتگين مياناني باروا هيرداتگه کنت؟

- نه ترکتگين مياناني جاگها شه چيبي ديمبا زانتگه کنت؟

همي راز په وانندگاني لکتني مهارتی گيش بوگا لهتين جمله په آوان په مهمات و مياناني خطری باروا گشتگ بيت.

گسوين کار:

نه ترکتگين مياناني تاثیر باروا نمشتانکي بلکت که شه هشت کشاکستر مه بيت.

کیدو آیی ډول

مخسډ:

- واندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- کیدو آیی ډولانا بزانت.
- به جملان کیدی ډولا درست کنت.
- نوکین گالانی مانا بزانت.

جست:

۱. گجام گالانا کیده شنت؟
۲. کید چنت ډول انت؟
۳. کئی جملی گشتگه کنت که به آیی جاگهی کید بیت؟

کیدهما گال انت که گون آیی فعلی مانا روش و خاص کرتگه بیت چیزی راگون زمانگ، هند (جاگه) حالت و وړو ډولا کید بکنت.

کید چنت ډول انت:

۱- جاگهی کید، چو:

ادا، همدا، اینگو، هینگو، آدا، اودا، همودان، هودا، آنگو، همانگو، درا، به تها، نزنکا، دورا، ای نیما، آنیما.

کریم بخش همدا کاره کنت، به ای جملها کریم بخشي کاری هند و جاگه نشان داتگ بوت یانی کریم بخش دگه جاگهی کار نه کنت، بلکهین همید نا کاره کنت.

۲۔ وهدی کید، چو:

هر وخت، هرو هده، نون، تننگا، باندا، پیری، پرندوشی، گرا، همی نون، هما درگتا، هر شپا،
پیراری، امبرانی و دگه. دلگوش بکنیت، چیری جمله:
امبرانی اور باز گوارت.

ادا امبرانی و هدا درا کنت یانی پاری و پیش پیراری نه بلکین امبرانی اور باز گوارت.
بالاچ دوشی لوگاشت، که ایدنا دوشی و هدی کید انت.

دودا وتی مچین کتابا نابرت.

مچین زاگ مکتبا انت.

ایدنا مچین کید انت.

معلمی تچ و تاگ:

* په وانندگانی پکری نز آورتنا دیما شه سبخا شه آوان هما جستنا سوج بکنت که به سبخی برزگا
نمشته انت.

* سبخا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین گالانا به تختی دیما نمشته بکنت.

* په وانندگان مطلبی بگشیت.

* گشتگین مطلبی باروا شه آوان لهتین جست بکنت.

* شه سی وانندگا بلوتیت چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگت یکواردگه شه بر په برزین توارې
بگشت.

وانندگانی تچ و تاگ:

+ دو وانندگ سبخا په رون په برزین توارې بوانت.

+ وانندگ سی باربنت و گون وت په کید و آبی دولانی باروا هبر بدینت.

+ شه هر باری یک وانندگی چیزیکه به وتی بارا په کیدو آبی دولانی باروا اوشکته و زانت په
دگران بگشیت.

+ نوکین گالانا گون مانایش شه تختی دیما به وتی کتابچهان نمشته بکنت.

+ هما مطلباً که معلم صاحب په آواني اشکتناگشیت په شري بشکنت.
 + سئ واندگ چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت شه بر په برزین تواري بگشت.
 شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشي که مالوم بکنت که بارین واندگ سبخا په شري هیل زرتگنت آگه نه
 شه آوان جست بکنت.

- کئ کید و آیی ډولاني باروا هبر داتگه کنت؟
 - کئ کسانین جملهی گشتگ و به آیی کیدا نشان داتگه کنت؟
 همي راز په واندگاني لکتني مهارتي گیش کنگا په آوان لهتین جمله بگشیت.

گسویین کار:

ای سبخا به وتي کتابچهان بلکت و شه بر بکنت.

یکویی و تپاک

مخسد:

- وانندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- شه یکویی و تپاکي کدرا سی بنت.
- به یکویی و تپاکي کاران بار بزورنت.

جست:

- * یکویی و تپاک چه پیدگ داریت؟
- * گجام راه و راهبند اماره گیشتر به یکویی و تپاکا رسینت؟
- * چون به وطنای و تپاکا پرواک کرتگه کنن؟

مردمانی یکویی، ملکی دیمری و ترخیی و یا شرین زندی بُنیاد انت ویکی شه ای یکویی رهبنان، مخلوکانی نیامی دوستیی آورتن و کدر کنگ انت که کرار کرار کرتگه کنت مرد مانا هم پکر و هم خیال بکنت که ایش وت شه یکویی باز زبرین بنیادان انت.

پادونی رهبند اماره به همی مخسدی رسگا نزنک کرتگه کنت.

۱- یکی آدگری زوانی کدر کنگ.

۲- مچین کئوم و تمنانی دود و ربیدگانا په برزین چمی چارگ.

۳- وتر اشه وطنی کئوم و تمنانی دود و ربیدگانا سی و سریدکنگ.

۴- گون مچین کئوم و تمنانی گل و غمان و ترا هور کنگ.

معلمی تچ و تاگ:

* په وانندگانی پکری نزا ورتنا دیماشه سبځی بنا کرتنا شه آوان هماغستانا سوج بکنت که به

سبخی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبخا په برزین تواري بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په وانددگاني اوشکتنا کسانین مطلبی بگشیت.

* په گشتگین مطلبی باروا لهتین جست بکنت.

* شه سی وانددگا بلویت چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت په وار شه بر بگشت.

وانددگاني تچ وتاگ:

+ دو وانددگ سبخا په رون په برزین تواري بوانیت.

+ وانددگ سی بار بنت وگون وت په ای سبخی باروا هبر بدینت.

+ شه هرباري یک وانددگی چیزیکه شه وتی همراکان اوشکته و زانت شه بریه وار بگشیت.

+ سبخی نوکین گالاناگون مانایش شه تختی دیما به وتی کتابچهان بزورنت.

+ هما جملهانا که معلم صاحب په آوانی اوشکتنا گشیت په شری بشکنت.

+ اوشکتگین مطلبی باروا جستانی پسوا بگشت.

+ سی وانددگ په رون چیزیکه دیما شه جستان اوشکته شه بر په برزین تواري بگشیت.

شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشی که بزانت که وانددگ ای سبخا په شری هیل زرتگنت آگه نه شه آوان

جست بکنت.

- کی یکویی پایدگ و کتی باروا هبر داتگه کنت؟

- یک ملکی دیمیری و ترخیی بُنیاد به چیی سرا انت؟

همی راز په وانددگاني لکتی مهارتی گیش کنگا په آوان لهتین جمله گشتگ بیت.

گسویین کار:

عزیزین وانددگان! په یکویی و تپاکی باروا نمشتانکی بلکت که شه چارکشکا کستر مه بیت.

متل

مخسد:

- وانندگ سبڻا بواننت وبلڪنت.
- متل وگا لوارانی مخسدا بزاننت.
- متل وگا لوارانی کار مزر ڪرنتی وهده و پاسا بزاننت.

جست:

۱. ڪي متلی گشتگه ڪنت؟
۲. متلی مخسد چي انت؟
۳. متلانی گشوڪ ڪي انت؟

بلوچ به وٽي زندگي راج ڊپٽري دراجيا، وٽي خاصين دود و ريديگين ارڙشتانا ساتتگ، آوانا ڪارمرز ڪرتگ و شه يڪ دور و باريي، شه يڪ نيريگي په دگه نيريگي رسيٽگنت، ڪه متل وگالوار هم اي دود و ريديگين ارڙشتاني مزين باري زانتگه بنت، ڪه باز غديمي و ڪهنين دور وزمانگاني زانگ، هنر و پڪر و خيالاني روش و درا ڪنوڪ انت ڪه شه آواني اوشڪتنا بلوچاني پڪرو خيال، تب و خو، زندگي جا ورو حالت، سدڪ و باور، رسم و داب، سيالي و اوستاتن و نشتنی وڙو ڊول زانتگه بيت.

متل هم نڪل و چاچاڪهاني رازا يڪ ولسي مچين مردماني يگجايين ڪنڊي و ميراث انت ڪه آواني گشوڪ درا نه انت مگه مچين مردم آوانا به وٽي هبراني تها ڪارنت، پميشا متل وگالوار به مچاني ديما باز ڪدر و رو دارنت.

انچا متل ڪسانين جملہ انت، مگه به وٽي مزندا باز مزين مانا داريت، متل دورودراجين آزمياشت

و دپ دیگانی آسرانت، که سالان سالی تهاگشتگ و اوشکتگ بوتگنت، ایدنا شه بلوچانی پرگنجین خزانگی تهی متلان، چیدگی پیمایات بیت.

جنین زاگ گوارکو باز دارنت، دایم یکی آدگر یارونت، گون وت گپ و هبره کنت، دلی حالانا گون یکی آدگرا گشت، سکی و سور یانا یاته کنت، گون یکی آدگرئ گس و لوگئ جوانین سرجم و برجم و پاکیزگی و براهی دیستنا، باز پر معناین متلی گشت.

چو: ماهو انت که شاهو انت.

ای متل جنین زاگی تاثیر، به گس و لوگی آبات ساتن، مردین زاگی و شنامی و سوبا درشان کنت، که لوگ بانوک (ماهوی) دلسوچی وزحمتی کت انت، که هرچی غما وارت و سرو پاسری گیت و وتی روزی و هستیا، په شری نزه کاریت و شه ویلین خرچ و ری و ریچا دیمگیره کنت، شه آبی شیره زالیگس براهدار و گسی روزی برکت و دی کرته و ای کار سبب بوته که شاهو (گسی مردین زاگ) و شنام و سوین بوتگیت.

دگه متلی:

لوگا نیستگار ناما میر دولت خان.

ای متل به آمردمانی شاناگشتگه بیت که به وتی گس و لوگی تها په نیستگاری زندگيه کنت بلی شه گسا در مزین نام و تواری و اوند انت و دگه مردم په وتی سکیانی حلاینکا به آیا کانت.

چوش دریچه کپیت که کسی تهی زنجکا دست پرینیت و ته انچوبی وس بیی که دستی شه وتی زنجکا الاس مکنی، ادا دگه اپ بیی که هیچی مه گشی و مه کنی، مگه وتی وارا سیل بکنی،

اگه نه:

هر که منا بجنت لتی دستی برین گتی

و آگه دپ و دنتانی نداشتی که گپ بری گلهان دعا کنی:

هر که منا بجنت داری دستان بوارت ماری

لهتین متل:

۱- جاگه بی که آرگ نه دنت مه کری.

۲- په هما کسا بمر که په تو تپه کنت.

۳- شه هرا باری، شه زاما ساکاری.

۴- لوی جوش جنت، سنتی سوچیت.

۵- گله شه گلها رودی جوشه جوا.

۶- نیمونی چکا - ماسی نوکا.

۷- وروک نه منوک.

۸- آگه گرک مه بیت شو انگ کچکا چیوه کنت.

۹- زاماس که نوک انت و سوگونک انت.

۱۰- هیلوا هیل مدی که هیل داتی بلی کن و چار بدی.

۱۲- پیر بوتی میر نه بوتی.

۱۳- شه مرتگین شیرا زندگین روباه گهترانت.

۱۴- ناسر پدین زاماس گون و سوی باپان ریه وارت.

۱۵- آگه سال سک انت سلا حک انت.

۱۶- ته په من که من په ته.

۱۷- روچ گون دو ناونا چیره نه بیت.

۱۸- ساله رونت گاله مانت.

۱۹- راستین هبرا شه زاگا سوچ بکن.

۲۰- دروگا پای نه انت.

معلمی تچ و تاگ:

* په واندگانی پکری نزاورتنا، دیما شه سبخوا شه آوان هما جستانا سوچ بکنت که به سبخی
برزگا لکتگ بوتگنت.

* سبخوا په برزین تواری بوانیت.

* سبخی نوکین گالا ناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په واندگانی اوشکتنا کسانین مطلبی بگشیت.

* په گشتگین مطلبی باروا لهتین جست بکنت.

* شه سی واندگا بلوتیت که چیزیکه دیماشه جستان اوشکتگنت شه بر په برزین تواری بگشت.
واندگانی تچ وتاگ:

+ دو واندگ په رون نوکین سبخا په برزین تواری بوانیت.

+ واندگ سی بار بنت وگون وت په متلانی باروا هبر بدینت.

+ شه هر باری یک واندگی چیزیکه شه وتی همراکان اوشکته وزانت په دگران بگشیت.

+ شه هر باری یک واندگی سبخی یک یک بارا شه کتابی دیمه په برزین تواری بوانیت.

+ سبخا بشکنت و نوکین گالاناگون مانایش شه تختی دیمه به وتی کتابچهان بزورنت.

+ هما جملههانا که معلم په آوانی اوشکتنا گشیت په دلگوش بشکنت.

+ اوشکتگین جملههانی باروا جستانی پسوا بگشت.

+ سی واندگ په رون چیزیکه دیمه شه جستان اوشکته یکواردکه شه بر په برزین تواری بگشیت.

شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشی که شه وت بکنت که بارین واندگ سبخا په شری هیل زرتگنت آگه
نه شه آوان جست بکنت.

- کی متل و گالواری گشتکه کنت؟

- ای متل په چیا گشتگ بوتگیت؟ وای وطنی هسکین دار.

- همی راز په واندگانی لکتی مهارتی برزرتنا په آوانی لکتنا لهتین جمله گشتگ بیت.

کسویین کار:

به وتی گسان شه وتی کهولی مزنان دکه متل بشکنت و به وتی کتابچهان بلکت.

جوانین رساک

مخسد:

- وانندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- جوانین رساکي کدرا بزانت.
- په وانگ و زانگي زورگا کوشست بکننت.

جست:

۱. شه جوانین رساکا کارگرگ چه پیدگی داریت؟
۲. گجام کئوم و راج دیما شتگنت؟
۳. پچی باید به وانگ و زانگا دلگوش بکنن؟

ایش درا و مالومین هبری انت که مروچی آکئوم دیمری و ترخیی راها، کتوک و بودناکین گام چست کنت که کئوم و راجی مخلوک سر پد بنت، بواننت، بلکنت و شه انونین علم و زانگا بار و چانتی داشتگ بنت، عالم و دانندگش باز بیت و مچی گون علمی چراگا روشن بنت، پرچی که مردمانی دیمری بیدی علم، وانگ و زانگا نه بیت، پداگندن که په امی راجی دیمریی خاطرأ باید انت که امی مخلوک و سرا شه مچان بچک و جنک بواننت.

مروچی هر ملکی دیمری و ترخیی آگه سیاسی بیت یا که ریدگی و اقتصادی و پیه یی، ایش مچی گون تعلیم و رودینگا لوپ و ارتگنت تعلیم و رودینگ مچین بنیاد مانی حک انت و مچی باید انت شه ای بریرین حکاکت بزورنت، پمیشا تعلیم و رودینگ سرکارانی مزینن زمه واری بوت و ملکانی دیمری یاپش کپگ راستام گون ایشان بستگی و ربط داریت.

گوستگين وهدان دوردستين دمگ والکاني جامنند و شهراني بي وس و نادارين مخلوکاني
بچ به مکتب ووانگ جاهان شتگ نه کرتنت وشه تعليم ورودينگا پش کپنت، مگه مروچی
مچين بنيادم و ملکی نندوک تعليم ورودينگی ضرورتا شريا پو و سرید بوتگنت و به ای باراسک
دلگوش دارنت.

مروچی به وطناني دوردستان هم مکتب ووانگ جاجوره بنت و انچوبنا انت که مچين کسانين
زاگ سبخ و تعليم اهيل بزورنت.

گوستگين وهدان افغانستاني مخلوک، پشتو و دري زباني سرا تعليمه کرتنت مگه مروچی،
افغانستانی بنيادين قانون، ای ملکی نندوک وجامنندانا حک داتگيت که به وتي ماسين
زوانا سبخ بواننت که اما بلوچ هم شه همی حکي کت زورگا، ايش انت که به وتي جندی زوانا
سبخه وانن.

همایی که بلوتيت په وتي زندی گهبوديا برزين گام چست بکنت، آگه ناسرید و نازانت بيت به
مخسدا نه رسيت. آبايدانت شه وتي تعليم ورودينگی حکا باز کت بزوريت تا که وترا به شرين
زندگی چپ و چاگردا نزينک بکنت. مردم آگه وتي جندی زوانا په تعليم کنگ ورودينگا وس
وواک داشتگ بيت، گپان زوت تر به مخسدو هتگا رسيت. ماسين زوانا وانگ نه تانکا زاگاني
حکنت و زوراکين خوندوتا می داريت، بلکه مروچی یک ضرورتی انت.

پرچی که به دگه زواني وانگ، اول بايدانت زوانا هيل بی ورندا بواني ويلکی، پميشا بايدنت به
وتي زواناچيزي په وانگ و چارگا داشتگ بی. شه گوستگين چنتي سالاني پت و پولان روش
بوتگيت که هما وانندگي که به مکتبا به وتي ماسين زوانا سبخ نه وائته، به دگه زواني سبخا په
شري هيل نه زرتگيت و آگه به کسانين زاگی ماسين زواني ديما روگا دلگوش بيت دگه زوان و
علماني يات گپتن په آبي آسانه بيت.

گون ماسين زوانا يگجا، دگه زواني بنابوگ شه کسانيا، يکي آدگری سرا کتوکين تاثيري داريت.
هرچنکس که کسانين زاگ، به وتي ماسين زوانا سبخ بوانيت، به هما کچانا په آبي پکری ود
و ديما روگا کتوک انت. مچين وهده و پاسيکه به ماسين زواني هيل زرتنا گوازينتگه بيت، په

آيي ود وديما روگا زيرين اثري داريت. كسانين زاگي ماسيين زوان آ وهدا باز تاوانه گنديت، كه شه سروهدا په آيي به ماسيين زوانا، سبخ زورگي رساك و وخت ودي مه بيت و اي رازي زاگ به هيل زرتن و هبر داتنا هم گون سكيان ديم په ديمه بنت.

به افغانستاني اسلاميين جمهوريي بنيادين قانوني چل وسومي مادها گشتگ بوتگيت: دولت مكلف انت په معارف همسنگين ديم روگا به مچين افغانستان په متوسطين تعليماني جبرين برجا بوتنا اثرناكين پروگرام بربر و عملي بكت و وخت ورساكا په ماسيين زواني سبخ داتنا به آجاگهان كه به آوان هبره ديت ودي بكت.

مروچي بلوچاني زاگ بختاور انت، كه به بازين جاگه وهندي به وتي جندى ماسيين زوانا سبخه واننت، مكتبان رونت، كتاب نمشته كننت، انترنت و تلوزيونا چارنت، راديو گوش كشگا انت، حالتاك، ماهتاك و دگه احوالتاكاني سرا چمشانك كننت.

نون بلوچ پُسگ و سرا ورنهاني كارو ذمه واري انت كه سرين بندنت، شپ و روچا مچارنت، سبخ بواننت وشه اي نوكين رساكان كټ بزورنت. ايش در اين هبري انت كه بيدشه علما، هيچ كسي و هيچ راجي ديماي شتگه نه كننت، ايش علم انت كه بزگرا جوان و وشين ډگارا نشانه دنت، كشارگرا نشانه دنت كه شه گجام توما كار بگيت و بكشيت، چه وړي هشمي را وچه هده كار مرز بكت.

اي علم انت كه بزگري زاگا ډاكټريارسنيت كه مردمانا علاج بكت. ايش علم انت كه بگجت و شوانگي زاگا انجينري كننت. گون علمي بركتا انت كه سپرد و علمي واوندن انسانى مجگ انكس وده كننت كه مخلوك آيرا وتي جمهوريين صدر گچين كننت.

مروچي كه بربر گون افغانستانى بنيادين قانونا بلوچاني زاگاني وانگ به بلوچي زوانا بنا بوتگيت بايد انت بلوچاني پُسگ شه اي قانونا باز كټ بگرن و په وتي سپرېدوگ و پكري بُرز برگاشه اي امكان و رساكا كه افغانستانى سركار زمه جتيگت كه وانگي ديمي سكي و پونگاناگاره كننت بازسك بهره بگرن.

پد به پد به اي هبري سراشريا دلگوش بيت كه راها په وانگ وزانگا پاك بسات، شه اي ډرين

سهولتا کټ گرگ زبر انت. ای وانندگانې وظیفه انت که هر وده گون کتابا سروپټ بنت و دایم تلوسان بنت که جوان شریا سبخ بواننت وای وړا په وتی وطن، راج و مردمانی دیمربا شرین ونیکین تاثیرې داشتگ بنت.

ای زوانی دیمربا شمی دستا انت، وده په ترندی دیمایی تچیت، وده انچین چیزی انت کسی آیرا او شتار یتتگه نه کنت. شه و هدا په شری کټ گپتن، کار کنگ و آیی کدرو کیمتی زانگ ضروری انت.

مروچین روچا باید بلوچانی سر پدو شیوارین وړنا وتی راجی دیمربی باروا گون سبخی وانگا دلگوش بکننت، انسان په ادب انت، ادب به زانگا انت و زانگ شه وانگا. پمیشا وانگ و زانگ تانکا په کسان سالان نه انت، مسترین هم وت باید په وانگا جدوجهد بکننت.

وانگ و زانگ په کسان و مزنای پیدگ و خیر ا انت، باید مزن، جن و مرد به سوادئ هیل زورگی کورسان کوت و بار بزورنت، ای کورس هم به شاران پاچ انت و هم به الکان، که مردین زاگ و جنین زاگ به جتاین صنفان سبخ دانگه بنت. جنین زاگانا یکی شه گواران و مردین زاگانا یکی شه براسان سبخه دنت. عزتمندین معلم په باز دلسوچی گون مزنان کمکه کنت که سبخ بواننت و چیزی یات بگرت، کاگدی بواننت، و سوادئ واوند بنت که شه سوادئ برکتا به وانتن و نمشته کرتنا سکیې مه دارنت.

شدوپد نه باید امی دستا کاگدی که براسا راهدا تگیت بیت و اما گس به گس چاربکنن که کی په اما بوانیتی. بچارت و بوانت که شاعر وړناین جنکی حالتا که وانگا نه زانت چون بیان کرتگیت:

زیباین جنکی

زیباین جنکی چو گلابا چو بهارا
اوشتا ته وتی لوگی دپا چوکه چنارا
من راها راون بلهته پکرانی زکارا
ناگاهها، منابشت کته شیپولین توارا
من چارت و گشتگ منا حیرانی گههرا
جی برات! آکه ته نه وی اشتاپ په کارا
بیا یک دمی شنک جن و تی حیرانین گههرا
یک کاگدی، پسا من ششتاگی ما را
مردین گسا نیست که بوانیت هما را
آچ وانگا می چم و نظر بسته میا را
(گ. نصیر)

معلمی تچ وتاگ:

* په وانددگانی پکری نزاورتنا، دیمما شه سبخا شه آوان لهتین سکین (انگیزه) دیوکی
جست بکنت.

* سبخا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیمما نمشته بکنت.

* په وانددگانی اوشکتنا کسانین مطلبی بگشیت.

* په گشتگین مطلبی باروا شه وانددگان لهتین جست بکنت.

* شه سی وانددگا بلوتیت که گشتگ بوتگین مطلبی په رون شه بر بگشت.

وانددگانی تچ وتاگ:

+ دو وانددگ په رون سبخا په برزین توارې بوانیت.

+ وانددگ سی بار بنت وگون وت په وانگ وزانگی پایدگ وکتی باروا هبر بدینت.

- + شه هر باري يک واندگي چيزيکه به وتي بارا په وانگ و زانگي باروا اوشکته و زانت شه بر په برزين تواري په دگران بگشيت.
- + نوکين گالا ناگون مانايش شه تختي ديمابه وتي کتابچهان نمشته بکننت.
- + هما جملههانا که معلم صاحب په آوان گشيت په شري بشکننت.
- + اوشکتگين جملههاني باروا جستاني پسوا بگشنت.
- + سي واندگ په رون هما جملههانا که ديمه شه جستان اوشکتگنت شه بر په برزين تواري بگشنت.
- شه وت کرتن:
- عزتمدين معلم په ايشي که شه وت بکننت که بارين واندگ سبخا په شري هيل زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکننت.
- پچي وانگ و زانگ کدر داريت؟
- پچي اما بايد انت په وانگ و زانگي هيل زورگا کوشست و تلواسگ بکنن؟
- همي راز په واندگاني لکتني مهارتي گيش کرتنا په آوان لهتين جمله گشتگ بيت.

گسوين کار:

زيبان جنکي شيرابه وتي کتابچهان بکت و شه بر بکننت.

براسین کوم

مخسد:

- وانندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- وطنی براسین کثومانا درست کنت.
- شه براسین کثومانی گوستگ وراج دپتراسی بنت.

جست:

۱. به افغانستانا گجام براسین کثوم انت؟
۲. شمی خیالا په وطنی دیمریا چی ضرور انت؟
۳. براسین کثومانی یکویی وتپاک چه پایدگی داریت؟

به امی عزیزین وطن افغانستانا چنتی کثوم چو پشتون، تاجک، هزاره، اوزبیک، ترکمن، بلوچ، نورستانی، پشه یی، پامیری و دگه نه تانکا شه انون انت بلکین شه غدیم در غدیمان چو براسی یکی آدگری پهنه دا زندگوازیستگت و نون هم زندگيه کنت، یگجا په وتی ملکی آبات کنگا سرین بستگ و چارکه انت و په وتی آجویی و وطنی ساتتنا په هررازی سربادیوکی تیار انت. اگه امی راجی، راجد پترا هورت چاری بییت، درا بیت که نه تانکا به کراری و وشوانیا بلکین سکین وهدان گیشتر ای سر ډگاری با ترین نندوک و براسین کثوم، سرین بستگت و شه وتی شرب و ناموسا دفاع کرتگت و په وتی سر ډگاری ساتنا هورین جدو جهد داشتگت و گون وتی بدواهان په باتری دیم په دیمی کرتگت و دشمنه نه شمو شتین سبخ داتگت.

هر وهده که وطنی سربراه و رهشون، گون سکی و خطری ډوگ وارتگت مزین جرگه لوپتگت چو که میرویس هوتک اولی وارا ای کارا کرت. آشه عزیزین وطن افغانستانی نندوکی کومانی مزنان لوپت که په وتی سکینانی حلائیگی سلا و شوری داتنا به کندهار نزیاینت و دیوان و هبر بکننت که به آبی ای لوپگی بنیادا شه وطنی هر نیمگی نندوکی کومانی مزین و اسپیت ریش و ترا

به کندهار رسینتنت و به مزین جرگه بار زرتنت و رندا شه دیوان و هبر کرتنا یگجاین پیسلی کرتنت.

به امی وطن مروجی هر کثومی وتی حکئی واوند انت وای حکئی ذمه وار، امی بنیادین قانون انت که په مچانی حکانی برجا بوتنا جوانین رساکی بربر کرتگیت، هر کثومی په وتی زوانی دیمربیشه وت احوالتاک داریت که به آبی جندئ زوانا شینگه بیت، هر کثوم زاگ نون به وتی ماسیین زواناسبخه وانیت و تعلیمه کنت، به ملیین تلویزیون و رادیوا شه وت پروگرام دارنت. به وتی هند و نیپادا، اودنا که کثومی شه دکه کثومان گیشترانت، ای کثومی جندئ زوان رنداشه پشتو و دری زوانان، سومی رسمیین زوان انت.

مروجی نه تانکایک کثومی زوان ملنلو په سبکین چمی دیستگه نه بیت بلکین کدر و کمیتی آنکس برزانت که وطنی هر نندوکی به قاضی دیما به وتی جندئ زوا ناشه وت دفاع کرتگه کنت. مروجیین روچا امی مردم گیش شه دیما په وتی یکویی پر واک بوگا اړانت، پرچی که دری دست مان دیگ و چل سالگین جنگ، به امی دیما بازی سکی یی ودی کرتگیت. اما که نون شه دیمری و ترخی کاروانا کموروی پش کپتگن گیشتر په براسین کثوم وتمنانی یکویی و براسداری پر واک بوگا ضرورت دارن.

گل وبالی جاگه انت که مروجی، براسی چراگ به امی و طنا روک بوته که به آبی روشنیا، نون امی کسانین پُسگ و ورناین جنک و بچک سبخه واننت په زانگ و کمالی هیل زورگا کتابا به دستاگپتگنت، ایش مچین تلو سنت که گیشتر و دیمترا، په وتی وطن دیمری و ترخی سوغاتا بیارنت وپه جهانیان روش بکننت که هما رازی که په وطنی ساتنناگون وت کوپگ به کوپگ اوشتاگنت به آبی آبانی و ترخیا هم یگجا کار و کوشسته کنت.

به براسین کثومانی تنها توپیرنه انت. رنگ، زوان و دروشمی توپیر دارگی هبر شه کسی دپا اشکتگه نه بیت، مچین په وتی وطنی دیمیری و آبات کنگا شپ و روچا، نه چارنت که زوت تر و ترا به جهانی دیما شتگین و طنانی ریسگا برسینت.

معلمی تچ و تاگ:

* په وانندگانې نرینک کرتنا به سبغا و آوانی پکری نر آورتن دیمبا شه سبغا شه آوان لهتین جست بکنت.

* سبڻا ٻه وانڊڳان ٻه برزين تواري بوانيت.

* سبڻي نوڪين ڳالانا ڳون مانايش به تختي ديما نمشته بڪنت.

* ٻه وانڊڳاني اشڪتنا ڪسانين مطلبِي بگشيت.

* گشتگين مطلبِي باروا شه آوان لهتين جست بڪنت.

وانڊڳاني ٽچ وٽاڱ:

- دو وانڊڱ سبڻا ٻه رون ٻه برزين تواري بوانيت.

- وانڊڱ سي بار بنت و ڳون وٽ ٻه براسين ڪوماني باروا هبر بدينت.

- شه هبراري يڪ وانڊڱي چيزيڪه به وٽي بارا ٻه براسين ڪوماني باروا اوشڪته و زانت ٻه دڳران بگشيت.

- نوڪين ڳالانا ڳون مانايش شه تختي ديما به وٽي ڪتابچهان بزورنت.

- شه هبراري يڪ وانڊڱي اي سبڻي يڪ يڪ بارا ٻه برزين تواري بوانيت.

- هما مطلبِي ڪه معلم صاحب ٻه آوان گشيت ٻه شري بشڪنت ويه وٽي هوشا بساننت.

- اوشڪتگين مطلبِي باروا جستاني پسوا بگشنت.

- سي وانڊڱ ٻه رون چيزيڪه ديما شه جستان اوشڪتگنت يڪواردڱه شه بر ٻه برزين تواري بگشنت.

شه وٽ ڪرتن:

عزتمندين معلم ٻه وانڊڳاني شه وٽ ڪرتنا ڪه بارين اي سبڻا ٻه شري هيل زرتگنت آڱه نه شه آوان جست بڪنت.

- ڪي براسين ڪوماني باروا هبر داڱه ڪنت؟

- بنياديين قانون ٻه وطني براسين ڪومان چي رساڪ بربر ڪرتگيت؟

ٻه وانڊڳاني لڪتني مهارتي پرواڪ ڪرتنا ٻه آوان لهتين جمله گشتگ بيت.

ڪسوين ڪار: وطني براسين ڪوماني باروا ڪسانين نمشتانڪي بلڪت ڪه شه چار

ڪشڪا ڪستر مه بيت.

چه هېر

مخسډ:

- وانندگ سېخا بواننت وېلکنت.
- شه چه هېري رسم وداباسي بنت.
- چه هېرا به وتي زوانا گشتگ بکننت.

جست:

۱. چه هېري بارواکي چيزي زانت؟
۲. شه مردمانی دابان دگه چيوا زانت؟
۳. به شمي خيالا چه هېري رسم و داب چه گهتري داريت؟

اينگويآ آنگو بلوچاني تهايک رسم و دابی چه هېرانت، کسی که نوک شه راهاکيت وگنديت که الکی نندوک، مزن واسپيت ريش، مچی نشتگنت، سلام وُدراه باتي دنت، پسوی مردی که شه مچان به زاتا مسترانت وآ به حکيکتا همی گندونندی مزن انت، سراشه مچان، سلام دیو کی پسوا دنت:

وعليکم السلام!

وگيش کنت:

وش آتی:

شه آیی رند، گليان نندوکين دگه مردم هم گون نوک آتا، وش آتگی و وش آمده کنت. ای وش آت دو وړا انت: یکی ایش که دیوانی مچین نندوک هور سوجی گرنت، ای وهده یکی

هبره دنت و آدگه مچی جوان گشتت یانی که رازی ووش انت. دومی ایش که هرکسا، کاسی کچانه ی واره رسیت که وش آت بکنت، چیدگی پیمما، رنداشه مزنا دیوانی دوهمی مرد که شه دگران مستر بیت، سُج و گج کنت، همی ورا تاگله یین مردیا، هر گجام شه نوک آتا پرس وسوجی گیت، مگه رنداشه ای مجلسی مزنی موکل و ازمی گرگا.

ای پرس وسوج هم چنت رازانت، آگه نوک آت سادگین مردمی ات چوش آیرا سوجه کنت: - هبریدی!

آگه نوک آت شه کئومی مزن، کماش و سر وکان ات گشتت.

- مهربانی بکن:

آگه نوک آت چنت مردم بنت دگه شه گونلپی و مزنی و کار و ذمه واری دیماهر گجامی هبره دنت و آدگه په کراریه کوشکنت.

بازی بلوچانی تکرانی تها دود و دستور انچوش انت که تانکا اسپیت ریش یا تگری کماش، جُست کنگی حکا داریت و دیوانی نندوک کرار نشتگنت و گوش دیوک انت، تگری هستیت که پرس وسوجی حکا مُلا یا پیش نمازا دینت، چشین هم انت که دیوانی کوت گروکانی مزن زات حک داریت که اولی سوجا بکنت.

معلمی تچ و تاگ:

* واندگانی گسوپین کارا بچاریت، سوگه راهشونی بکنت.

* په واندگانی پکری نزاورتنا، دیما شه سبخی بنا کرتنا هما جستنا شه آوان سوج بکنت که به سبخی برزگا نمشته انت.

* سبخا په برزین تواری بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په واندگانی اوشکنا لهتین جمله بگشیت.

* په گشتگین مطلبی باروا شه واندگان جست بکنت.

* شه سئ وانندگا بلوئیت، چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت یکوار دگه شه بر په برزین تواری بگشت.

وانندگانی تچ وتاگ:

- دو وانندگ په رون سبخوا په برزین تواری بوانیت.
  - وانندگ سئ باربنت وگون وت په ای سبخی باروا هبر بدینت.
  - شه هر باری یک وانندگی چیزیکه شه وتی همراکان اوشکته و زانت په دگران بگشیت.
  - نوکین گالاناگون مانایش شه تختی دیما به وتی کتابچهان بزورنت.
  - اوشکتگین جملهانی باروا جستانا پسو بدینت.
  - سئ وانندگ په رون چیزیکه دیما شه جستان اوشکته شه بر په برزین تواری بگشیت.
- شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشی که شه وت بکنت که بارین وانندگ سبخوا په شری هیل زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- کی چه هبری باروا هبر داتگه کنت؟

- هشت وانندگ گون وت یگجا چه هبری دیوانی جوړیکنت؟

همی راز په وانندگانی لکتی مهارتی پرواک کرتنا لهتین جمله په آوان گشتگ بیت.

کسویین کار: ای سبخوا به وتی کتابچهان بلکت و شش وانندگ په وتی جندی وش دگه روچی دیوانی برجا بکنت وچه هبری دودا تسرکنت.

شیواری

مخسد:

- واندگ سبځا بواننت وبلکنت.
- شه کوشست و تلواسگي جوانين آسرا سي بنت.
- وهده وپاسي کدرا بزانت.

جست:

- ۱- گجام جاندار بازکسان بلي سک زحمت کش انت؟
- ۲- شه وهده ووختا جوانين گټ نه گرگ چونين آسري داريت؟
- ۳- آگه وخت و وهدي کدرا مه زانن چونه بيت؟

لواری تچکین روچاني موسم ووهده که زبرین رساکي په کارا انت و گله وتوشگ ودانگي نزاورتنی وخت انت، خواریکشین مورینکي اي روچ و شپاني کدرا جوانه زانت، آ شه تاري تا نواشاما کاره کرت و گله ودانگ نزه کاورت ووتی دورا سیله کرت. آ باندی روچی غما ات یک کتره يي هم ویلا نه گوازينت، سړایي که دیست که به آبي پانادا مدگ، پوغوپ و ملاکه (پروانگ) هچي غما نه انت کشت و کشار ویگاني تها آزاته گردنت، ورنه و وسپنت.

لواری گرمي موسم ووهدي شپ وروچ گوستنت، تیر ماهی موسم رست، درچک وپلاني بلگ پلپت و زرد بوتنت و به ډگاری دیم ریتنت، هوا وش وش سرد بوت.

خواریکشین مورینک که شه هما سروهدا دلسندین کارانا تسره کرت و په وتي آیوکا توشگ و وراک نزه کاورت، زمستانی پوره يي غما ات زانت که سړدي و سکي شپ و روچ به دیم انت، وتي سرینا سک تره بست و کارا گیشتر واکه دات، گله ودانگ نزه کاورت و پسان وامبار کرت.

یک روچی شه مدگ، پوغوپ و ملاکها سوج کرت، شمی زند وشه گوزیت؟ باندی روچی غما وارنگت؟ من که شماره گندین مچین روچا په گوازي ووشالیه گوازينت، بارین په وتي

زمستانا توشگ و دانگ نزاوړتگت؟ لوارئ موسم ووهده گوست، تيرماه رست، تيرماهی پدا زمستان انت، همیکه چم مټ و پاچ بنت زمستان همه رسیت، سرده بیت، به سردیا کسی دله نه کنت که په گله و دانگی نزاوړتنا به ډنا بروت، آختا چونه کنت؟

پوغوټ، مدگ و ملاکه هیچ وتي خیالا نیاوړتنت و هندتنت، پدا وتي گوازي وسیلا بنا کرتنت، هرسون چاره کرتنت، هرچه وراک، گله و دانگ که دیستنت، کاسي وتي هما دم و پاسی ضرورتا وارتننت، دگه روچی غما نه اتنت. مورینکی هبرا اي شپ وروچ، هم انچو گوستنت که هیچ زانتگ نه بوت. تيرماه آسربوت و زمستان رست، گرندوگوات و هور ویرف مچین جاگهاگیت و هیچ ساهداري شه وتي گس و وار، کله، کلونډ و کدوگا در بوتگه نه کرت، هرگجامي به وتي گس ولوگا منت.

شیوارین خواریکشین مورینک، شه گرم ووشین موسم ووهدا په شري کټ گیتنت. هما سروهدا اي روچاني غما ات وزانت که زمستانی سردین روچ و شپه کاینت، وتي توشگ و گله و دانگی پکرا کرت و شه هچیا کمي نه داشت، جوانین وراک و خوتی واوند ات. په کراري و اسرات زندگيه کرت، مگه لیباتین مدگ، پوغوټ و ملاکه که وتي مچین وختا په لیباتي وگوازي گوازينتنت گشنگ، دل آپ و دست اورک منتنت و هچي نه داشتنت.

یکروچی پوغوټ باز گشنگ بوت، مدگی گسا شوت و گشت: مدگ شریک غټ شه گشنا مرتون، گسا پوچی کاسا خوت وورگی نه انت که بورین، دستا تچک بکن چيزي په وراکا بدی، مدگ گشت: شه گجا بیارین همي دما من شه ته گیشترگشنگون، مگه نه دیستی که به لوارئ موسما من و ته هم گوازيه اتن، مشما اي روچاني هوشا نه اتن، بیاکه هر دوکین به ملاکی گسا برون و شه آبي نان، خوت و ورگی بزین.

روچ ماله ات هر دوکین لاپ گشنگ و دست اورک سوني ملاکی گسا رادگ بوتنت، شه بي خوتي وبي و سیا په جواني راه شتگه نه کرتنت، سردین گوات وهورآوانا بي وارکرت، په یک رازي ټلنت و وترا به وتي شریک ملاکی گسا رسیننت، رندا شه وش آمد و سروسوچی گپتن و گوستگین دورو باریي گل و گوازيي روچاني یات بوتا ملاکه شه آوان جست کرت، چون که منایات کرت، آگشتنت دوستی یات امی هوشا ات بلي نون گون سكي و ډکاليي دیم په دیم بوتگن، پمیشا تیا په خوت و وراکا آتگن، پوغوټ وتي و مدگی نکلا کرت و لوټت که چيزي

ورگي شه ملاکها بگيت مگه ادا هم نه بوت ملاکه گشت: من هم باز گشنگون، درمنتگون چون کنين، شما وت ديستت که به گوستگين گرم ووشين موسم و وهداگون شما يگجا به گل وگوازي مشکول اتون رساک ووختي په خوت وورگيي نزاورتنا نه ات، تانکا بيوسين مورينکوک اينگور و انگورگله و دانگي ودي و نزه کاورت، نون دپه نه بيت که شه آبي کمک بلوتن، مدگ و پوغوب هما دما گشتنت: ملاکه براس! انگته هما ديمي ډکين هبرانا ده ئ، آگه چيزي ودي مه بيت مرن، بټست که مشما هرئين مورينکي گسا برون بيت چيزي داشتگ بيت و بدنت. مدگ، پوغوب و ملاکه هرسين مورينکي گسا شوتنت، ديستنت که مورينک سير و پر به وتي گسا وپته و هرني مگي ورگين چيزاني امبارديسته بيت، آيرا شه و ابا پاد کرته رندا شه وش آمد و سروسوچي گپتنا وتي ډکالي وگشنگي نکلا په آبي کرتنت و گشتنت: نزينک انت شه گشنا مرن، په اما خوت و ورگي ييار، بازسک گشنگن.

خواربکشين مورينک که شه هما سروختا زمستاني سردين شپ وروچاني غما وارتت وگون وتي بازين کار وزحمتا هرچيا امبار و پسان کرتت شه هيچيا کمي نه داشت، زوت په آوان ورگي آورت وگشت: اي سکيانا وت به وتي سرا آورتگت، گرم ووشين موسم و وهدا نا په لياتي وگل وگوازي گوازيننت، اي پکرا نه کرتت که باندا هم روچي هست آگه نه، انون به وتي سرا وارتت وگشن وډکاليا ديستت، دوارگ شما بيت و انچو مه کنت. به گرم و ووشين موسم وهدا باندئ روچا مه شموشت.

معلمي تچ وتاگ:

* وانندگاني گسوين کارا بچاريت، ردانش بگيت، سوگه وراهشوني بکنت.

* په وانندگاني پکري ساجو کرتنا شه آوان هما سکين ديوکين جستانا سوچ بکنت که ديما شه سبخا نمشته بوتگنت.

* سبخا په برزين تواري بوانيت.

* سبخي نوکين گالانا گون مانايش به تختي ديما بلکيت.

* وانندگانا سي بار بکنت که گون وت په اي نکلي باروا هبر بدينت و گلپسرا شه هرډلي يک واننگي چيزيکه شه وتي همراکان اوشکته و زانت په برزين تواري بگشيت.

* په وانندگاني اوشکتنا کسانين مطلبي بگشيت.

* په گشتگين مطلبی باروا شه وانندگان جست بکنت.

* شه سئ وانندگا بلوتیت، چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت یکواردگه شه بریه برزین تواري بگشت.

واندگاني تچ و تاگ:

+ گسوين کاری کتابچهانا په چارتنا در کنت، معلمی سوگه وراهشونیا نا به وتي هوشا بگرت.

+ سکین دیوکین جستاني باروا پکرکنت.

+ سبخا بشکنت و نوکین گالانا سیایگ بکنت.

+ نوکین گالاني مانا شه تختی دیما به وتي کتابچهان بزورنت.

+ وانندگ سئ بار بنت و گون وت په اي نکلی آسر و نتیجی بارواهبر بدینت و شه هرباري یک وانندگي چیزیکه شه وتي همراکان زرتنه وزانت په دگران بگشیت.

+ چیزی که معلم په اوشکتناگشیت په شري بشکنت.

+ اوشکتگين مطلبی باروا جستاني پسوا بگشت.

+ سئ وانندگ په رون چیزیکه دیماشه جستان اوشکته یکواردگه شه بریه برزین تواري بگشت. شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په وانندگاني شه وت کرتنا که بارین سبخا په شري هیل زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- کی اي نکلی آسر و نتیجی باروا هبرداتگه کنت؟

- شه اي آسمانکا چي پنت زرتت؟

همي راز په وانندگاني لکتنی مهارتي پرواک بوتنا لهتین جمله په آوان بگشیت.

گسوين کار: دگه نکلی که وته زانت ويا شه شمی وتیان په شماگشیت به وتی کتابچهان

بلکت و دگه روچی به صنفی دیما بوانت.

فولڪوريڪين ليزانڪ

(ادبيات)

مخسد:

- وانندگ سبڻا بواننت ويلڪنت.
- فولڪوريڪين ليزانڪا درست ڪنت.
- شه ليزانڪي دروشم وڊولاسي بنت.

جست:

۱. فولڪوريڪين ليزانڪ ڪي انت؟
۲. ڳالوارين ادبياتا به دڳه ڳڄام ناما ياته ڪنت؟
۳. آسمانڪ، ليڪو، متل و چاچاني ڳشوڪ ڪي انت؟

به جهاني راجد پترا، دايم ملت وڪئوم په وت خزانگي شه زانگ وهنرا جوڀ ڪرتگ و آيراشه
يڪ نيرگي په دڳه نيرگي رسينتگنت اي ملت وڪئوماني تها، امي مخلوڪ هم بازين ڪنڊي
وخنجي شه زانگ و ادبياتا داريت كه مي ملڪي چنت هزار سالگين رييدگين راج دپتري گواه
انت.

هر گجامي ادبيات دورنگ و دروشم داريت.

- ۱- ليڪوڪين ادبيات.
- ۲- نڪلين يا ڳالواري ادبيات.

می مخسد ادنا دوهمی یا گالواری ادبیات انت.

گالواری ادبیات، ای ادبیاتا عامه بین یا فولکوریکین ادبیات هم گشت که آیک راجی نندوکانی شوکی وهنرین زوانین چیز انت چو:

آسمانک، کسمانک (ډرامه)، نکل، شیر، متل، چاچ ولیکو ودگه.

فولکوریکین لبرانک ادبیات، مچانی هورین گلدانت و به گجام مردمی تالک ندریت، چو:

آسمانک، لیکو، متل وچاچ که گشوکش درا نه انت.

گالوارین ادبیات غم، گل و بال، عشق، تلا، خشم و گزب و مړانگی نمونگ انت، پمیشا اما آوانا په برزین چمی گندن، چیدگی پیماشه لیکوان:

ماری دارین نامی نازینک انت
 دختری نشتگ شک و آدینک انت

* * * *

بنزین ریچین سوپری باکا
 تومنا دورکن شه... حاکا

* * * *

معلمی تچ و تاگ:

* واندگانی گسوپین کارابچاریت، سوگه و راهشونی بکنت.

* په واندگانی پکری نزاوړتنا، دیما شه سبخا شه آوان هما جستانا سوج بکنت که به سبخی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبخا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* واندگانا رساک بدنت که نوکین گالاناگون مانایش شه تختی دیما بزورنت.

* په واندگانی اوشکتنا لهتین جمله بگشیت.

* گشتگین جملهانی باروا شه آوان جست بکنت.

* شه سئ واندگابلوتيت، چيزيکه ديماشه جستان اوشکتگنت شه بر په برزين تواري بگشت.
واندگاني تچ وتاگ:

+ دو واندگ سبخا په روت په برزين تواري بوانيت.

+ واندگ سئ بارينت وگون وت په فولکلوريکين لبرانک (ادبيات) ي باروا هبر بدينت.

+ شه هرباري يک واندگي چيزيکه شه وتي همراکان اوشکته و زانت په دگران په برزين تواري بگشيت.

+ سبخئ نوکين گالاناگون مانايش شه تختئ ديمه به وتي کتابچهان بزورنت.

+ چيزي که معلم صاحب په آوان گشيت په شري بشکنت.

+ سئ واندگ په روت چيزيکه ديمه شه جستان اوشکته يکواردگه شه بر په برزين تواري بگشيت.
شه وت کرتن:

عزتمدين معلم په ايشي که مالوم بکنت که بارين واندگ سبخا په شري هيل زرتگنت آگه نه
شه آوان جست بکنت.

- شه شما کئ فولکلوريکين لبرانکئ باروا هبرداتگه کنت؟

- آسمانک، چاچاکه، ليکو و متلاني گشوک کئ انت؟

هميراز په واندگاني لکتئ مهارتئ پرواک کرتنا په آوان لهتين جمله گشتگ بيت.

گسويين کار:

اي سبخا شه بر بکنت.

حرف

مخسد:

- وانندگ سبځا بواننت ويلكنت.
- حرفا درست كننت.
- حرفي وړ وډ ولانا بزانت.
- حرفي كار مرز كرتنا هيل بزورنت.

جست:

۱. حرف چيا گشت؟
۲. جري حرف چيا شنت؟
۳. سري يا سرا چون كارمرزه بيت؟

حرف هما انت كه نام وفعلاتا وهمي وړا جملانا رېطه دنت ويگجا كنت كه آواني پورهين مانا روش بيت، حرف باز ډول داريت كه ادا بيانه بنت.

جري حرف: هما انت كه ناما گون فعلا يا گون فعلي مشابها يگجا كنت چو:

تها: شه ناما رندا كيت و آيي مانا «داخل» انت.

گسي تها، باگي تها، يابه گسي تها، به باگي تها. اكه نام «مجرور» گپتگ مه بيت گړا «تها» ي بدلا «به تي» كار مرزه بيت چو به تي نه انت يا به تي انت.

سري يا سرا چو:

په خيري شه سري گوست، سري چيري بوشت، واكه مجرور هم گشتگ بيت سرا گشتگه بيت چو: بلای شه آبي سرا گوست واكه مخسد عدد بيت گړا «سري» گشتگه بيت چو: سري مردم، سري پس. همي وړا «سري» «گهترين» اول درجه هم مانا دنت. چو:

سري كوټگاناوت برت. واكه سرسري گشتگ بيت ياسر سرا گشتگ بيت يك چيزي برزگا مانا دنت. چو: شيراني سرسرا نز آورت، گلھاني (گله اني) سرسراوت برت مگه سرسري هما انت كه چيزي په هورت گندي ديستگ وچارتگ مه بيت ويك چيزي را په بي پروايي بچارنت

وچمشانکی بکننت چو: به

کتاب به میزئ سرانه انت. که کمتر گشتکه بیت پچی که بید آیی هم مانا پوره انت. چو: کتاب میزئ سرانه انت.

چیراچو: کاسگی چیرا، کالاهانی چیرا، پوگانی چیرا. که اداچیر جالگا مانا دنت.

شه یا چه یا اچ: شه مجرورا دیما کیت چو: شه لوگا آتون، چه مکتبا شتون. کلما شه آیی بز. دو اوگانی اچ هما زران بزور.

تا: شه مجرورا دیمتر کیت وگلیبین حد و جاگهی مانا دنت. چو: تاکندهار شتگیت، تاشارا شتون تانماشاما نشتون.

انگته، تنگا: تا انونئ مانا دینت ویک کاری راکه شه گوستگین وهدا بنا بوته وتا وختیکه گشوک هبره دنت نشانه دنت. چوکه شنت:

بگردینت پدا راهت کتگ رد   تنگاتازگنت ورنه شمی پد

بیرگ انگته شه لوگا نیا تگیت.

گون همرای مانا دنت چو: گون من بره، گون آیی کار بکن، گون من چیزی نه انت.

په: گون ایشی ضمیر هم آورتگه بیت. چو: ای مچین کارانا «په تی، په آیی، په شمی، په وتی ودگه» خاطرا کنین.

-دیستگون. ادا زمانگی ابتدا ماضی انت وتا انونا رادگه مانیت واکه زمانگی ابتدا انون بیت ورا دگ و دوامی به آیو کا بیت گلیا شدنگو یا به آنگو کار مرزه بیت. چو: شیدینگو پدی مگرد. شه مروچی به آنگو تراکاری نه انت. اینگو، آنگو یا اینگر وآنگر: نیمگ و سونی مانا هم دینت. چو: اینگو بره، آنگو بره.

«پا» هم په همی مخسدا کار مرزه بیت. چو: شه پاری پا امی گسایاتگیت شه زی پا زیان انت. پا ادا وخت و زمانگی ابتدا وینا بوگا نشان دنت. تا هما کترا که هبر داتگه بیت وایش به آیو کا (آینده) کار مرزه نه بیت چوکه شه زی پا یعنی شه زین روچا به اینگو تاهمی دما که هبرد اتگه بیت واکه سرا عدد کار مرزه بیت «پا» گشتکه نه بیت. چو: چار روچ انت آیراندیستگون. معلمی تچ و تاگ:

* واندگانی گسوپین کارا بچاریت، سوگه وراهشونی بکننت.

* په واندگانی پکری نزاوړتنا، شه آوان هما جستانا سوج بکننت که به سبخی برزگا نمشته انت.

* سبځا په برزین تواري بوانیت.
 * سبځی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.
 * په نوکین گالانی سیایگ کرتنا وانندگانا رساک بدنت وسوگه بکنت.
 * په واندگانی اوشکتنا په آوان لهتین جمله بگشیت.
 * په گشتگین جملہانی باروا شه وانندگان جست بکنت.
 * شه سی وانندگانبلویت، چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگت یکواردگه شه بر په برزین تواري بگشنت.

واندگانی تچ وتاگ:

+ دو واننگ سبځاپه برزین تواري بوانیت.
 + واننگ سی باربنت وگون وت په حرفانی وړو ډولي باروا هبر بدینت.
 + شه هرباري یک واننگی چیزیکه شه وتي همراکان هیل زرتو وزانت په دگران بگشیت.
 + سی واننگ په رون سبځی یک یک بارا په برزین تواري بوانت.
 + سبځی نوکین گالاناگون مانایش شه تختی دیما به وتي کتابچهان بزورنت.
 + جملہانا که معلم صاحب په آوان گشیت په شري بشکنت.
 + سی واننگ په رون هماجملہانا که دیما شه جستان اوشکته یکواردگه شه بر په برزین تواری بگشیت.

شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشي که شه وت بکنت که بارین واننگ سبځا په شري هیل زرتگت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- حرفاکی تعریف کرتگه کنت؟

- جري حرف چیا گشت؟

همي راز په واندگانی لکتنی مهارتی پرواک کرتنا، په آوان لهتین جمله شیت.

گسویین کار:

حرفی تعریف و حرفی وړو ډولا به وتي کتابچهان نمشته و شه بر بکنت.

عطفی حرف

مخسد:

- * وانندگ سبخابواننت وبلکنت.
- * عطفی حرفادرست بکننت.
- * به جملان عطفی حرفا بزانت و کارمرزکرتگ بکننت.

جست:

- ۱ - عطفی حرف گجام انت؟
- ۲ - تردیدی حرف چیا شنت؟
- ۳ - ندای حرف چي انت؟

عطفی حرف:

هما حرف انت که دو گال یا جملاناگون یکی آدگرا وصله کنت.
که چیدگ و درورش جالگا کاینت.

و- چو: کریم و بالاج گساشنت. کتاب وکلم. نان و آپ.

هم- چو: من شتون ته هم بروی. هم کاره کنت هم سبخه وانیت

پدا، رندا، گپا- چو: من گسا رستون پداتی براس آت. دگاراتوم جتون رندا لنگار کرتون. منی
کتبا بیار گپا بره.

چي که- دو عملا نشانه دنت چو:

امبراني چي که پاري هم هورنه کرت. اوسار چي که زینا هم زیان کرتگیت.

که - چو: شت که وتی براسا بگندیت ادا روگی مخسد بیان بوت.
 انگته - چو: منی دیمئی واما نداته انگته دگه زرهمه لوتیت.
 چیزی - چو: چیزی ته ایره رستی و چیزی من پدتر اشتون.
 یا - چو: یاوت بره یاوتی براسادیم بدی.
 بلکین - چو: شه آیی سوچ کن بلکین بگشیت. که بلکین احتمالا نشانه دنت.
 تردیدی حرف:

هما حرف انت که شه دو چیزا یکی را یا هر دو کینانا رد یا نفیه کنت.
 یا: په گت وشکی واستا گشتگه بیت که شه دوهبرا یکی بوتگ بیت یا مه بیت
 چو: یامنیت یانه منیت، یا نیانه یا باز دست گت انت.
 - آگه: واک واختیا رانشانه دنت. چو: کبوله کنی آگه نه، آگه اسپا آورتی آگه اشترا
 وتی سوچا په من دیم بدی آگه نه گون گرتیا دیم په دیمه بین.
 استثنای حرف:

هما حرف انت که یک چیزی راشه دگرا جتا کنت.
 بی، بید، بی شه، چو: بید شه خدا شه دگه کسامه ترس. بی کارمه نند.
 علتی حرف:

هما حرف وگال انت که به یک جملی آدگه جملی سببایان بکنت. که پمیشا، پمیشی. چو:
 زی باز یخ ات پمیشا، پمیشی من آتگ نه کرتون. دروگ مه گش که تی دیم سیاهه بیت. بالاچ
 شتگ نه کرت په ایشی که باز هوره گوارت.
 پمی وجا یاشه همی واستا، شمی سببا مچین یک مانای دارنت وعلتا روشه کنت.
 باز هوره گوارت (پمیشا، شمی واستا، شمی وجا) شتگ نکرتون.
 شرطی حرف:

آگه یا آگن - آوهدا کار مزره بنت که گشوک کاری بوتنی واستا شک بداریت
 آگه شه من سوچ کرت بگش شارا شتگیت.

همی که- په یک شرطی پوره کنگا ګشوکی اُمیتا روښه کنت. چو همی که بروت مناگون وت بارت.

تاکه- تاکه زاګ مه گرت ماس آیرا ګودان نه دنت. تاکه اما کار مه کنن امی مُلک آبا ته نه بیت. هر کدین، هروخت- هر کدین که آت مناسی بکن. چنکر- چنکر روچ بګوزنت اما ګیشتر بلده بن. هر چی- هر چی بګشی هما یرا دروه کنی.

په ایشی- په ایشی خیری نه دیستن که کشارا به وختی آپ نه رست. اګه نه- جوان بوت که اشترا آورتون اګه نه ګون اسپا سزا بوتون. سرایشی که- سرایشی که کسان انت باز دګرانی خیالا ساتیت. بیانی حرف:

که- چو: اګشت که من باندا کائین.

ندای حرف:

او، و:- او براس وتی کاری پدابره. وناکو چیوه ګشی.

ایجابی حرف:

هما حرف که به توار یا هبری جوابا ګشتګه بیت آیرا ایجابی حرفه ګشت.

چو: هان، شه، چی، باز جوان انت، په چمان، راست انت، حقیقت انت، شرانت، همی ډول انت، خیر بګندی، خانه آبات، شرجان همی راز انت ودګه.

هان، چی، جان، بلی به یک توار یا سوچی جوابا ګشتګه بیت - چوکه ماس زاګا ګشیت، چی، چی جان، - زاګ ما سا ګشیت، هان، بلی، شه، شرانت، جوان انت، باز جوان انت، په چمان ایش به لوټګی جوابا ګشتګه بنت. چو:

مروچی مه ره باندا بره

جواب: شرانت، شه، په چمان، جوان انت.

په چمان به جوابا احترام واخلصا نشانه دنت. چوکه یک مزین مردمی شه کسانین مردمی

چیزی بلوتیت و آبگشیت په چمان.

حقیقت انت، راست انت، همی ډول انت، همی راز انت، زانین په هبری تصدیق کنگ و منگا گشتگه بیت.

زانتون، سرید بوتون، پوه بوتون. او شکنو کی سر پدبو تناشه یک هبری نشانه دینت.

ای مچین حرف به منفین کلامی جواباهم گشتگه بنت. چو:

ته آیرا چیزی مه گشی - جواب: جوان انت، په چمان، شر، باز جوان.

نفی و سلبی حرف:

ای حرف په یک کاری نه کرتن وانکارا کار مرزه بیت.

نه ومه گون هر مثبتین فعلی که آورتگ بنت آیرا منفی جوړه کنت:

کیت نه کیت، روت نه روت، بگش مه گش، آنگیت نیا تگیت.

نا- ای سلبی حرف انت که اگه گجام نامی سرا آورتگ بیت آیی مانا بدله بیت. چو: جوړ نا جوړ، ډرا نادرا، سرید ناسرید.

بی- ایش هم «نا» ی وړا سلبی حرف انت. چو: مزگ بی مزگ، علم بی علم، کار بی کار

نه- سوچی پسوا گشتگه بیت. چو: بالاچ گسا انت؟ نه گسا نه انت. نه نه - په گیشترین تاکیدو

سو گها گشتگه بیت. چو: مرو چی سردانت په دارا برین.

جواب- نه نه هوش کن مه روی

تعجبی حرف:

پوه! پوه هو! پوه هو هو! بابو جان! ببا! او هو هو! چون! چنکر! شه ای حرفا یک چیزی مزنی،

بُرزی، بازی، براه وډیلی و استا مردمی حیران بوتن زانتگه بیت.

پوه هو هو چونین مزنین باری!

بابو جان چونین وشین تروکی!

او هو که رود چنکر سیل کرتگیت!

بیا که چونین جوانین بجند انت!

کریم گشت که کسی منا په کشتی واپننگه نه کنت. گون انچین جملی او شکتنا دومی مردم
گشیت - شه! ووتی حیران بوتنا نشانه دنت.

گل وشادی کنگی حرف:

هما حرف انت که به گل وشادی وختا گشتکه بنت. چو:

الله جان! واوا! وخ وخ!

همی که مردم یک چیزی گندیت وپه آبی واستاگله کنت دگه سراهمی برزگی حرف شه د پا دره
بنت وپدا همی چیزی صفته بیت:

- الله جان منی پس آت!

- واوا چونین جوانین جامگی انت!

- وخ وخ په منی گلین براسا!

واهگ وارمانی حرف:

هما حرف انت که گون آوان یک چیزی واهگ وارمانی دارگ روش کرتکه بنت و آیش انت
- ارمان، ارمان صدارمان، افسوز، صدافسوز ماستین، کاشکی.

- ارمان که یک وار آیرا بدیستینون.

- ماستین یکوار بیاتین.

- افسوز که پدوارگ نیات.

- ارمان وصدارمان که زوتی پداشت.

معلمی تچ وتاگ:

* واندگانی گسویین کارا بچاریت، سوگه وراهشونی بکنت.

* په واندگانی پکری نزاورتنا، دیما شه سبخا شه آوان هما جستانا سوج بکنت که به سبخی
برزگا نمشته بوتگنت.

* سبخا په برزین تواری بوانیت.

* سبخی نوکین گالاناگون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په وانندگانې اوشکتنا لهټين جمله بگشيت.

* په گشتگين جملهانې باروا شه وانندگان جست بکنت.

* شه سئ وانندگا بلوتيت، چيزيکه ديما شه جستنا اوشکتگنت شه بر په برزين توارې بگشنت.

وانندگانې تچ وتاک:

+ دو وانندگ په رون اي سبخا په برزين توارې بوانيت.

+ وانندگ سئ بار بنت وگون وت په حرف و حرفاني ډولاني باروا هبر بدينت.

+ شه هرباري يک وانندگي چيزيکه په اي سبخئ باروا شه وتي همراکان زرتنه وزانت په برزين توارې بگشيت.

+ سئ وانندگ سبخئ يک يک بارا په برزين توارې بوانيت.

+ نوکين گالاناگون مانايش شه تختئ ديما به وتي کتابچهان نمشته بکنت.

+ اوشکتگين جملهانې باروا جستني پسوا بگشنت.

+ سئ وانندگ په رون چيزيکه ديما شه جستنا اوشکتنه يکواردگه شه بر بگشيت.

شه وت کرتن:

عزتمدين معلم په ايشي که شه وت کنت که بارين وانندگ سبخا په شري هيل زرتگنت، آگه نه شه آوان لهټين جست بکنت.

گسوين کار:

عزيرين وانندگان ! اي سبخا به وتي کتابچهان بلکت و شه بر بکنت.

میرم خاتون

مخسد:

- وانندگ سبڻا بواننت وبلڪنت.
- نڪلا بواننت ويزاننت.
- نڪلاني گشتن واوشڪتنا خوبگرت.

جست:

- ۱- کي نڪلي گشتگه ڪنت؟
- ۲- ميرڪي نڪلا او شڪتگت؟

ميرڪي نام اصلا ميرم خاتون ات. آيرا ميرگل، مهرڪ، مهرگل ميرڪ ومهرجان توار جنتت.
ميرڪ کيگدين جنڪي ات که مان بلوچستان سر بازی دمگا به پيردان نندوک ات، آبي باز چٽ
وشيوار ات.

پسي نامي شاه محمدا، آکه به ورنائيا پاد اشت، شه هرنيمگي که ورناسي بوتنت په کاسديي
کانتت، پسي لوٽت که آبي جنڪي زندئ همراک بربرگون آبي جندئ دلي لوٽگا بيت. پميشا
بيدي پسندئ زورا نسريي کاري نڪرت. جنکو بازيني کاسديا نه منت که آوان آسرد کشتگ و
برگشتت.

روچي ملافاضل شه رندي تمنی مزن نامين شاعران که سندی نندوک ات، ميرڪي نام وتوارا
که اشکت شه اودايم په پيردان سرگيت ومان پيردان گون شاه محمد ديوان کرت ووتی آيگی
مخسداگشت.

شاه محمد وتی جنک میرکالوت وگون آبی هبردات. میرکی پسند نه بوت، ملا فاضل گون پرغمین دلی به وتی هلکا برگشت وشه اودا شیری که په وتی مهلنجاگشت، به کیوتی پادابست وپه میرک راه دات.

پداهشه ملافاضل، پنجگو ری نندوک ملاعزت که میرکی ورنایی وچیتی چورگا اشکت وشه درا یکدل نه صددل سری عاشق بوت په میرکی کاسد یا سرگپت.

ملاعزت، سک چت وپهلگدین ورنای ات که شه هیچ سونی کمی نداشت. آوانی سیم و دمگا کسی به آبی ورناهی و جمالا نه رست. آاسپی سوار بوت و دیم په پیردان سرگپت، شپی جای وروچی جای آت تاکه پیردانی نزنیکا رست.

پیردانی رودی کثرا آت، ملا عزت شه همی رودا باید انت رد بوتین تاکه به پیردان برستین، به همی درگتا که کات شه رودا بگوزیت، میرک گون وتی چنت گوارکوا همی گودری پهنادامشکا آپه کرت، درگتی که آوانی چم به بیگا نگین مردین زاگی که اسپی سوارات کپت جستنت وچیر کپتنت، مگه میرک رساک په جیگانه کرت ومنت، ملاعزت که دگه جینکوانی هندگ وهله باش وپاد درشپا اشکت، چک جت، چمی به میرک کپت. پکر کرت که ماهی دیم سیاو تارمین جمری گپته ودنیارا شپ کرتگیت وشه ای هبرا درگتی که به آوانی الکارسست سی وسرید بوت وزانت که هما جنکو میرک بوتگیت و به آبی دلا عشقی آس گیشتر شه دیم بال آت. آپه کاسد یا شاه محمدی لوگاشت، شاه محمد وتی جنکا سهی کرت.

میرک شه وتی گوارکوان یکی را په ملاعزتی چارگا راهدات تاکه آیرا بگندیت ووتی چم دیستا په آبی نکل بکنت ورنداشه آینگ وهبر کنگا میرک وتی اشتا تگیا بایدنت سهرابکنت، درگتی که گوارکوی آبی سرو صورتی نکلا بریر گون وتی چم دیستا په میرک کرت، گلپان میرک وتی رضایتا په پسانشان دات، پداهشه رضایتی گرگا، ملاعزت لهتین سهوری تپک وزرشاه محمدا تیکی دات وپه زر، سهور ولبیسی آرگادیم په وتی هلکا سرگپت، چنت شپ وروچ راه شت وراهی تهاشه گلا نه زانت که ترنده روت یا که کرار، روچی چه پاس انت، شپی سرانت یا که پاسی گوسته، تاکه به وتی هلکا رست، چنت روچ کارات که تیاری بگیت و رندا پدوی دیم په

وتی دشتاری هلکاراهدگ بوت.

ایشابل که ته ملاعزتی برگشتنا، میرک گون جوړ نبوگین نادرایي دست وزنچک بوت، چوکه بخت وروچ همیشه ات که ای دوکین یکی به آدگرا به ای دنیا ها مه رسنت. پداسه چنت وهده نا جوړیا میرک ای دو روچین دنیا یل دات ومُرت.

ملاعزت که گون بازین گل وبالی هورگون وتی لهتین همراه ودوستی په آروسیا سرگپت، شپ وروچ، ژندی وآسودگی تن وگشناسیله نه کرت واسپا شلاغه جت که زوتی به پیردان برسیت، به منزلا رست مگه بی مرادینا.

گون ملاعزتی رسگا، میرکی گور کنگ بنا بوت، کسی شه هلکی نندوکان که گون میرکی زوال بوگا سیاه پوش ات، گون ملاعزت دریچ کرت آیراشه آیی مهلنجی مرکا سریدکرت وگشت که همی لتینی که مردمانی کوپگانی سرا انت ودیم په گورستانا برنت آیی مهلنج انت، ملاعزت کوکار کشت وغش کرت، سری سردین آپ ریتنت تاکه سار کرت وگون گران بدین غمی پدیش شت وگورستانا بازگرت وارس ریت.

ملاعزت په نامرادی وباز ناامیتی دیم په وتی لوگ و دیارا برگشت.
معلمی تج وتاگ:

* واندگانی گسویین کارا بچاریت، سوگه وراهشونی بکنت.

* په واندگانی پکری نزاوړتنا، دیما شه سبخی بنا کرتنا هما جستنا شه آوان سوچ بکنت که به سبخی برزگانمشته بوتگنت.

* سبخا په برزین توارې بوانیت.

* سبخی نوکین گالانا گون مانایش به تختی دیما نمشته بکنت.

* په واندگانی اوشکتنا لهتین جمله بگشیت.

* په گشتگین مطلبی باروا شه آوان لهتین جست بکنت.

* شه سی واندگا بلوتیت، چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگت یکواردگه شه بر په برزین توارې بگشت.

واندگاني تچ وتاگ:

+ دو واندگ سبخا په رون په برزين تواري بوانيت.

+ واندگ سى بارينت و په اي نكلۍ بارواگون وت هبريدينت.

+ شه هرباري يک واندگي، چيزيکه شه وتي همراکان هيل زرتو وزانت په برزين تواري په دگران بگشيت.

+ سبخى نوکين گالاناگون مانايش شه تختى ديما به وتي کتابچهان بزورنت.

+ په اوشکتگين مطلبى باروا جستانى پسوا بگشنت.

+ سى واندگ هما چيزا که ديما شه جستان اوشکتگنت يکوار دگه شه بر په برزين تواري بگشنت.

شه وت کرتن:

عزتمدين معلم په ايشي که شه وت بکنت که واندگ سبخا په شري هيل زرتگنت آگه نه شه آوان لهتين جست بکنت.

گسويين کار:

اي سبخا به وتي کتابچهان بلکت وشه بر بکنت.

جنگی پد

مخسد:

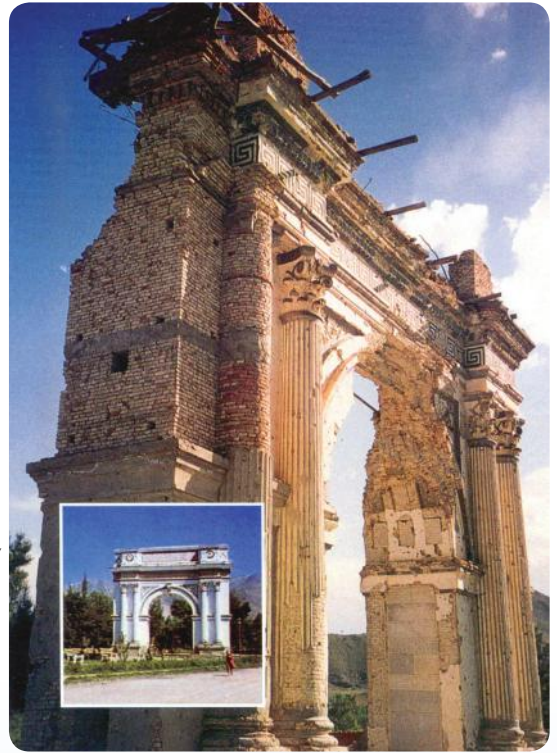
- وانندگ سبڻا بواننت وبلڪنت.
- شه مړو جنگی گندگين تاثيرا سی بنت.
- سول وامنی پایدگ وکتا بزانت.

جست:

۱. کی جنگی گندگين تاثيرا گشتگه کنت؟
۲. به چونين جاوړ و حالتي ترخي و آبائی کار تسره بنت؟
۳. به چونين جاوړ و حالتي خرابي و سكي و سوري و ديه بنت؟
۴. سول و جنگی توپير چه انت؟

جنگ بازیدین آسرو نتیجې داریت که راج وینياد
مانی پیه ودارایا گاره کنت، زندا گون سکيان دیم
په دیمه کنت و آبائی که په خون دل جوړپوتگنت
یک هو بیران بنت وترخي و دیماروگی دیم پونگ
وسد و ديه بیت.

جاگهی که جنگ دپ وارت اودا پلی که په مردمانی
روگ و آینگا جوړ بوتگیت، ناجوړی شه سری رد
بیت، کسانین زاگ و حیوانی بگوزیت، دلیت.
مدرسه و مکتب که به آیی راجی آیو کین باسک،
کسانین زاگ په وانگ وزانگارونت تا که چیزی
یات بگرنه ووتی ملکي دیم روگ وترخي کارا
دیم برنت شه اي رساکا مانت وگون سکيان دیم
په دیمه بنت. دُراجاهی که ناجوړ په علاجا رونت،
کسانین زاگ به اوداواکسینه بنت، جنین زاگ و

مردین زاگ علاج ودرمانه بنت، دلنت و خرابه بنت.

به امی عزیزین وطن افغانستان شه سالان سالی مړو جنگی سببا امی هموطن گون بازسکین
روح وکتره وپاسان دیم په دیم بوتنت، باز مردم کشتگ یا ټپي بوتنت که شه اي سببا کسانین زاگ
یتیم و جنین زاگ جنوزام بوتنت، شار و هلکانی آبائی کارپدا منتنت و نه تانکا ایشکه په وطنی
دیمیری و ترخیا کاري نه بوت بلکین شه مړو جنگی سببا همادیمی و هده وپاسانی آبائی نار و جو
هم چټ خراب بوتنت که آوانی پدوارگین جوړکرتن و آبائی وخت ورساکه لوټیت.

اګه به وطنانگوستگین سالانی مړو جنگ مه بوتیننت، دګه مړوچي اي روچه نیات که امی مردم
گون رازرائی سکی و سوریان دیم په دیم بنت وپه کارا به درملکان برونه، بلکین به وتي جندی
لوګ ووطنانګون وتي باسکی واک وکاروکوشستا په وت وپه دگران آبات و دیم شتګین زندی
جوړه کرتنت.

امی مردم که مړو جنگی سکین روچانا گوازینتگنت شه مړو جنگا باز بده برنت و زانتت که

مړو جنگ مچين هستي و آباتياني دشمن انت، پميشا جنگا پيت و لعنته شنت و امن وكراريه لوټنت.

ما امن لوټن

لعنت به جنگا

بم وټپنگا

خون خوارپشنگا

بي نام و ننگا

امنئ پلنگا

لعنت به جنگا

استن ما انسان

ما امن لوټن

جنگ بارت دستي

تاکت و هستي

کاريت سستي

گشن و تنگدستي

ډکال ونيستي

لعنت به جنگا

استن ما انسان

ما امنه لوټن.

معلمئ تچ وټاگ:

* شه وانندگان هما جستانا سوج بکنت که به سبخئ برزگا نمشته انت.

* سبخا په برزین توري بوانيت.

* سبخئ نوکین گالانا گون مانايش به تختئ ديما بلکيت.

* په وانندگانې اوشکتنا لهتین جمله بگشيت .

* په گشتگين جملھانی باروا شه وانندگان جست بکنت.
 * شه سئ وانندگان بلوتیت، چیزیکه دیما شه جستان اوشکتگنت په رون شه بر په برزین توارې بگشت.

واندگاني تچ وټاگ:

+ دو واندگ په رون سبخا په برزین توارې بوانیت.
 + واندگ سئ باربنت وگون وټ په جنگی گندگین تاثیرئ باروا هبر بدینت.
 + شه هر باري یک واندگی چیزیکه شه وټي همراکان اوشکته وزانت په جنگی باروا بگشیت.
 + سئ واندگ په رون سبخی یک یک بارا په برزین توارې بوانیت.
 + هما مطلباً که معلم صاحب په آوان گشیت په شري بشکنت.
 + اوشکتگین مطلبی باروا جستانی پسوا بگشت.
 + سئ واندگ په رون چیزیکه دیما شه جستان اوشکته یکوار دگه شه بر په برزین توارې بگشیت.
 شه وټ کرتن:

عزتمندین معلم په ایشي که شه وټ بکنت که بارین واندگ سبخا په شري هیل زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- کی جنگی پدی باروا هبر داتگه کنت؟

- دیما شه مرو جنگان به وطن مردمانی زندگی چون ات؟

همی راز په واندگاني لکتنی مهارتی پرواک کرتنا، لهتین جمله په آوان گشتگ بیت.

کسویین کار:

جنگی گندگی باروا نمشتا نکی بلکت که شه چار کشکا کستر مه بیت.

تریاک

مخسډ:

- وانډگ سبځا بواننت وېلکنت.
- شه تریاکي تاوانا سی بنت.
- شه ای عملا دوری بکنت.

جست:

۱. تریاک چوڼین عملی انت؟
۲. آیی که گون تریاکي عملا خو گپته زندگیش چون انت؟
۳. وړنا هانی وظیفه به ای گندگین عملی دیما چی انت؟

بُنيادم شه باز غديمی وهدان گون درد وډوران آخته بوتگنت، په يک ناجوړی گار کنگا، وړی جراناکار مرز کرتگنت، جری وار تگنت، یالاری داتگنت و آبانی کر کرتگنت یا که بلگانی حشک کرته وگون دگری لوړ داته وکټگنت وچوملمی کار مرز کرتگنت، گونډ ایش که بُنيادم

مُدام وتی عکلا په نادرایانی علاج کنگا به کارا پرینتگنت وهر وړی آزمایش کر تگنت وشه آیی که پایدگی ندیستگنت، پدی ویل کر تگنت.

یکی شه ای گیا بانین جروبو تگان کوکنارات، ای بوتگی بروبود تریاک انت که ایشاشه غدیما بنیادم درست کر تگنت وشه تریاکا په علاج و درمانا کټ زرتگنت.

دیما شتگین طبیی شه تریاکا په علاج کنگی داروانی جوړ کنگ ونا دراهانی بی سار کنگا به عملیاتا کاره گیت.

بازمردم و تسر، بیدی داکتری رهشو نیا په کولگ ودگه دردانی درمان کنگا، شه تریاکا کټه زورنت، بازی مردم تریاکي پچکوکی که آیرا ابه شنت ورنه یاکه گون خاصین دم و دستگاهی که سردم

شنت، دوت کننت وکشت ودرگتی که چنت وار ای کار پد به پد تکرار بوت، مردم عملیه بیت. تریاکي جوړو تهلی کموکی دردئ سراتاثيره پرینیت وایرما ته کنت، جانا بونه کنت. ای زهر مردمی مجگی سراهم تاثیره پرینیت. گونه ویی که کسانیا یک وارتریاکي دوت گینی برسیت یا که ابی تا ما بچشیت به مزنیاز زوتی گون ای لوگ بیرانین نا درایی و مرضا گریتهار بیت. تریاکي بتگ نانا شه مردما گیت، لوگا دالینیت، گوثری پُچانا کشیت و مردمی بیران بوگی وجه بیت، پمیشا ای لوگ سوچین بُتگی کشگ، برو حاصلی گرگ، برگی به دگه هندی وبها کنگی، مچی حرام انت. اسلامی پاکین دین هر چیزی کټی گرگا که بنیاد مانی حالتا بد لاینیت و مردما بی سد و سار بکنت، شرنه زانت وگندگه شیت. ایش شمامکتبی و تعلیمی و اندگانی وظیفه انت که ای شومین بتگ و تریاکي تا وانا په وتی همپل، هلک و دیهی مخلوکان بگشت، ایشاهم په آوان بگشت که اسلامی پاکین دین مچین نشیه کنوکن چیزانا حرامه زانت. مچین نشیه کنوکن چیزانی کشگ، جوړ کنگ، بها کنگ و سوداگری چټ حرام انت. زریکه شه ای چیزان دستا آورته بیت هم حرام انت. باید انت مچین په ای شومین چیزی زیان کرتن و دیمگیریا دستا یکی بکنن که تریاکي نوم زیان بیت و جاگهی دگه روا وکتوکن کله ودانگی کشت وکشاری پهره کوشست وتلواسگ بکنن.

معلمی تچ و تاگ:

* په واندگاني پکړی نژ آورتنا دیماشه سبڅا شه آوان هما جستانا سوچ بکنت که به سبڅی برزگا نمشته بوتگنت.

* سبڅا په برزین توري بوانیت.

* په واندگاني اشکتنا لهتین جمله بگشیت.

* گشتگین جملهانی باروا شه آوان جست بکنت.

* شه سی واندگا بلوتیت، چیزیکه دیماشه جستانا اوشکتگنت په رون شه بر په برزین توري بگشنت.

واندگاني تچ و تاگ:

+ دو واندگ په رون سبڅا په برزین توري بوانیت.

+ واندگ سی بارینت و گون وت په تریاکي تاوانی باروا هبر بدینت.

+ شه هر باري یک واندگي، چیزیکه شه وتي همراکان اوشکته وزانت په دگران په برزین توري بگشیت.

+ اوشکتگین مطلبی باروا جستاني پسوا بگشنت.

+ سی واندگ په رون چیزیکه دیماشه جستانا اوشکته یکواردگه بگشنت.

شه وت کرتن:

عزتمندین معلم په ایشي که شه وت بکنت، بارین واندگ سبڅا په شري هیل زرتگنت آگه نه شه آوان جست بکنت.

- تریاکي گندگي باروا کي هبردانگه کنت؟

- پچي تریاکي عملي به مردماني میانجینا کدر و رو نه دارنت؟

همي راز په واندگاني لکتني مهارتي گیش کرتنا لهتین جمله په آوان گشتگ بیت.

گسویین کار:

په تریاکي گندگي باروا نمشتانکي بلکت که شه چارکشکا کستر مه بیت.

بزانت بلد

گال	بزانت	گال	بزانت
ساه	نپس	روئوق	روشنایی، جلايشت
مدت (مدد)	کومک	مير	فرمان ديوک، امير، مزن
خوت	وراک، ورگی	کاروان	قافله
کردار	کار و کرد	بزم	ديوان، مجلس
داد و دهش	سخی بوتن	عاجز	بی وس
پسلا	پدا، پشت سرا	اعلی	بازبرز
کلپی	دروگ، چوتی	عاصی	گناهگار
موک و ملام	رشوه	پیما	رازا، ډولا
رضا	وشنودی	طوطی	پروکین مړگی که لهتین گالا گشیت و سبز و سورین رنگی داریت.
برازیت	زبیت، زیبه دنت	هندو دیارئ	جاگه و هندئ
واجه	برزمرته	سرگرگا	رادگ بوگا
داد	عدل، عطا و بخشش	گنی	توخ، گردن بند
کرم	نیکی	داب	دود، رسم
گواهی	نشان داتن، شاهدی	کید	بستگ، به بند
عظیمی	مزنیئ	کلو	پیگام
خلق	تب و خو	ماستین	کاشکی، شالا
سهره	درا، مالوم	پسو	جواب
شرف	شان و عزت	ایرره دنت	پرنیت، الغچه دنت
ثنا	ستا، صفت	شکره	منت واری، تشکر
خیرواه	خدا حافظی	سوجین	سوج کرتیین
هیکه	حیران	هورین	یگجیلین
همی وړا	همی رازا	بالی پت	هواین میدان
گشوک	هماکه هیره دنت	نا ډراین	ناجوړین

گال	بزانت	گال	بزانت
اوشکنوک	هماکه کوشکنت	شینگ کاری	نشر و اشاعت
غایب	هماکه باروئی هبرداتگه بیت	تچیت	رادگ انت
سیاه	خراب	پهرا، پارا	خاطرا
سیال	شان وعزئی واوند	دلگوش	پام، هوش، توجه
بنجاه	مرکز	بنگله	برزین ماری
کدی پا	کدی به انگو	ربیدگی	دودی فرهنگی
سوداگر	تاجر	جوړ کرنگین	مصنوعین
پسیل	دیوال	کان	معادن
هلگر	حمله	چگولین	چیرین حال دیگ
درگتیکه	وهدی که	گار کنگ	زبان کنگ
آگره	به هندوستان جاگی نام انت	پټ و پول	مالوم کرتن، ودی کرتن
سوگه	نصیحت، جخت	ارگانسم	جانی باسکانی جوړیندی
به حاکا بلنت	گوریکنت	سُرنټ	حرکتہ کننت
گواریت	رچیت	اُشتوک	اوشتاگ
ماری	قصر، کلات	کارمرزی	کارُبرتن، استفاده
دست گټ	مشکول، گلایش	گندوچار	سیل کرتن، چارتن
ارگ	جمهورین ریاستی ماری	گندو چار	سیل و چار کرتن
کارجاه	کارخانه، فابریکه	وند	وند، بار
روکیتا	روچ نشتنا	پسوند	ونلپی که به گالی پداکیت
پکتگین سرک	پخته ین سرک	مارگ	احساس
شیر (شعر)	شعر، نظم	ندر	قربان، دیمحون
ردانک	نشر	دُرسټین	مچین
سور	طلا	گلایش	مشکول، سرکتم
کیما	کم چون و پریها	منشی	دبیر، سکرتر، کاتب
شورگین	تال و شورگ	کدی کدی	گاهگاهی
چلگ	زمستانی سردین شپ وروچ	زیمِل	ساز و سروز

گال	بزانت	گال	بزانت
مزار	شير	ليکگ	نمشته
اکلا	تريانا، توارا	گپ	سروپٽ، مشکول
بجسکيت	بلر زبت	گرديتگيت	ترجمه ڪرته
شگام	تانه داتن	چي وڙي	چي رازي
مياري	شان و عزتي	دموس (يونانيين گالي)	مردم، ولس
ضلور	حتمي، بايد	ڪراٽوس (يونانيين گالي)	واڪ، حڪومت
پرڪ	توپير	آجوبي	آزادي
مڪهين	پاڪين	اخلاق	جوانين سلوڪ، مردمگري
ديمحوني	ندريگ، قرباني	راجي	جامعي
بي درور	بي مثال	نياما	ميانجينا
چارڪه	تيار	گچين	درگيتن، انتخاب
ذمه واري	مسؤوليت	بن خشت	بنياد
وج	سبب	گل	حزب، پارتي
اودنا	آدا، آجاگها	بارگرگ	بارزورگ
بارا	شعبا	روتگ	ریشگ
سرڪار	حڪومت، دولت	چيدگي پيما	مثالي رازا
بُنگيچ	بُنياد	درگتا	وهدا، ٽپا
سرڪٽ	سزا داتن، جتن	توما	اميت، واهگ
جيل	بندی خانه	گارڪنگ	ريان ڪنگ
نزور	ڪم زور، بي وس	مهمات	جنگين لڪ وٽروڪ
بالي گراب	طياره، جاز	گرم	چير حاکا، وردانگ
ناگتا	ناگهان	سوبا	ڪاميابيا
ڪشوک	هماڪه ڪشيت	نمناي	پڪرائي
گهٽگيت	جناڪرتگيت	لوگ بانوڪ	گسي جنين
مرگي	جنگي، جيڙه ي	دريچه ڪپيت	دپه وارٽ
باسڪ	عضو	آرگ	خارشت

گال	بزانت	گال	بزانت
مچ ڪنگ	نر ڪنگ، نر آوترن	ڪرڪ	ڪرڻ
چومولي	داري نر آوترن	ردي	سبزه بيت
اورتين مال	گورگ و شڪ، پس ويز	نيمون	بونه، پلمه
همسروگ	همپل، همساگ	نوڪا	زباني برزگا
غرور	ڪبر	لوڻگي	خواستي
ڪشڪ	خط	مير	مزن، سريد
وار	محوطه (ايشڪ و آشڪ)	ريه	گوازي
اودي	يڪ رازي رنگي	سرباديوڪي	فداڪاري
برنگ	دڪ، بورگوڪ	هورت چاري	په هورتي سيل ڪرڻ
ڪيد	قيد	وش وائي	وشالي، ڪراري
جاگه	هند، جاه	لوڻگ	خواست، دعوت
وهله	زمان، پاس، وخت	شينگه بيت	نشره بيت
راهبندان	قاعدهان، ڊولان	پسگ	زاگ، اولاد
پادوني	جالگي	تلوسنت	کوشه ڪنٺ
زوان	زبان	ريسگا	ڪتارا
گوارڪو	دوجنين زاگي دوستي	ملند	ريشخند، چرڪ
ڪيمت	بها، ارزشت	زيبا	ماهرنگ، چپ
رهشون	راه نشان ديوك	چنار (چنال)	درچڪي نام انت
ڊوگ وارت	دپ وارت، ديم په ديم بوت	چنار	ادا مخسد برزبالاد انت
زردا	دلا، ضميرا	بُلهته	ايرشته، غرخ بوته، به يڪراشته
تامور	سڪ تهار، سيه تهار	جي برات	هان براس
تهار	تارينڪ	اشتاپ	تلوار
روها	ارواحا	ششتانگي	ديم دانگي
هالي	حالي، خبري	ميار	رسم و داب
سگ اتنگ	منتگ، صبرڪرنگ	ڊپلوم	تعليمي الاسي سند
هار	سيلاپ	دربرتنا	ديما برتنا

گال	بزانت	گال	بزانت
رساک	وخت	مات	ماس
بودناکين	جوانين، زيرين	زندجاه	زندگي جاگه
بارو چاڻتي	ونڊ وباري	سگار	رام، شمشير
لوپ	گرين	گون وارا	هما دما
پش	پدا	کهور	کرم
هتگ	مخسد، هدف	نما	نمود، براه وزيب
هيل بي	بزائي	انگو آنگو	اد و اودا
مه چارنت	سيل مه کنت	يسوا	جوابا
علاج	درمان	رندا	پدا
وده کنت	ديما روت	نوڪ آت	نوڪ آمد
سرو پٽ	مشڪول، سرکتم	سُج وگج	پرس و سوج
تلوسان	په کوشش	يڪ کتره بي	يڪ دمي
پُلاني	گُلاني (پهلاني)	وش وش	کراکرا
امبار	گدام، پسان	عشڪ	عشق
آختا	آوختا	ماری	سواري اُشتر
گس	لوگ	شڪ و آدينڪ	جورپرنگ، آرايش
واڙ	پس ويزاني سائني جاه	تها	به تها، داخلا
کڙ	گوک و دگه حيواناني سائني جاه	سرئ	آبي سرا
کلونڊ	مُرگاني سائني جاه	سرئ	گهترين، جوانين
کدوگ	پروکين مُرگاني جاه	سرسرا	برزگا
ڊکالي	نيستگاري، غاني	چيرا	جالگا
خوت	وراک، ورگي	گون	همراه
ڊکين	مزين	توم جتون	توم شانڪ داتون
ليياتي	بي پروايي	کيگدين	چٽ، صورتی
لِيزانڪ	ادبيات	پيردان	هلڪي نام انت
فولکلوريڪين	شفاهين	تمن	ٻکر

گال	بزانت	گال	بزانت
لیکوکین	نمشته یین	زند	بک تمنی نام انت
مُهَلنج	معشوق	مِر	جنگ، جیره
راهدات	دیم دات	یتیم	بی ماس و پس
چورگ	آوازه گ	پشنگ	تیر، مرمی
دشتار	جنک و پچکی نام گیت بوتن	گالبند	لغت نامه
نادرای	ناجوری	ذمه وار	مسوول
راج	جامعه	اب	پچکی تریاک
بیه	زر، سرمایه	ردانک	نثر
یک هو	یک دما	سردم	تریاک کشگی وسیله
درد و دوران	نادرای و ناجورین	عملی	خوگیتنگ، عادت
جر، جران	گیاب، گیابانا، علفانا	ایرماه کنت	کمه کنت
گارکنگا	زبان کنگا	بونو	گران، بیسار
کر، کرکرتن	آپ، دوگ یا داروی وارتن	گین، گینی	پوز، پوزی
پچکوک	بازگونپینی، پچکی	حرام	ناروا

بن چمگ

- بلوچی زوان راهبند، ع. پهوال ۱.۱. ج. علومى اکادمى هجرى شمسی ۱۳۶۲ سال.
- بلوچی متل گالوار. نزار و پولکار ولی محمد رخسانی.
- بلوچی گالبند، ع. پهوال.
- سید گنج "سید هاشمی".
- براهدارین پل شه بلوچی لبزانکی باگا. ع. پهوال هجرى شمسی ۱۳۶۶ سال.
- بلوچی بوانی عبدالکریم "راجی".

